

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS GEROVĖS IR NEGALĖS STUDIJŲ FAKULTETAS
SPECIALIOSIOS PEDAGOGIKOS KATEDRA**

Renata Petreikytė

**LOGOPEDIJOS STUDIJŲ VERTINIMAS: STUDENTŲ IR LOGOPEDŲ
POŽIŪRIS**

Magistro darbas

Magistro darbo vadovė: doc. Aniceta Garšvienė

Šiauliai, 2011

TURINYS

Magistro darbo santrauka

Įvadas	65
1 skyrius. LOGOPEDŲ KOMPETENCIJOS IR PROFESINIS KRYPTINGUMAS	10
1.1. Logopedo profesinės savybės ir gebėjimai	10
1.2. Šiuolaikinio logopedo kompetencijos	13
1.3. Logopedo darbo kryptys	17
2 skyrius. STUDIJŲ KOKYBĖS VERTINIMAS	20
2.1. Studijų kokybės samprata	20
2.2. Logopedų rengimo apžvalga	22
2.2.1. Praktikų apžvalga ir paskirtis	24
3 skyrius. LOGOPEDŲ IR STUDENTŲ POŽIŪRIS Į SAVO SPECIALYBĖS STUDIJAS	26
3.1. Tyrimo metodika	26
3.2. Tyrimo rezultatai ir jų analizė	26
3.2.1. Demografinio bloko duomenys	26
3.2.2. Klausimų bloko rezultatų analizė	27
3.3. Logopedo praktikos savirefleksijų turinio (content) analizė	45
Išvados	47
Literatūra	48
Summary	54
Priedai	56

MAGISTRO DARBO SANTRAUKA

Tinkamas specialybės pasirinkimas – tai pagrindas valstybės ir visuomenės gerovei. Kokybiškai su entuziazmu savo darbą dirbantis specialistas garbingai atstovauja savo profesiją. Neretai specialybės pasirinkimą nulemia ne vien pašaukimas, išankstinio tikslo turėjimas, bet ir atsitiktinai bei nuo tam tikrų aplinkybių priklausomi veiksniai. Nors logopedo specialybė dar palyginti jauna, bet jau niekas neįsivaizduoja šiandieninės ugdymo įstaigos be logopedo. Tai lemia vis didėjantis vaikų, turinčių kalbos ir kalbėjimo sutrikimų, skaičius.

Logopedų ir logopedijos studijų studentų nuomonė apie daugumą šios profesijos ypatumų dar nėra pakankamai ištirta, todėl tai aktuali šiuolaikinė problema. Magistro darbo tikslas yra išsiaiškinti, kaip logopedai ir studentai vertina specialiosios pedagogikos (logopedijos) studijų programą ir atskleisti logopedų praktikos reikšmingumą studijų metu. Logopedijos studijų vertinimo tyrime dalyvavo Šiaulių, Kuršėnų, Radviliškio, Telšių, Plungės miestuose ir rajonuose dirbantys logopedai ir Šiaulių universiteto Socialinės gerovės ir negalės studijų fakulteto, specialiosios pedagogikos (logopedijos) studijų programos III – IV kursų studentai. Iš viso išplatinta 250 anketų. Tinkamai užpildyti grįžo 199. Buvo atlikta turinio (content) analizė.

Anketinės apklausos metu buvo tirtos reikalingiausios logopedų kompetencijos ir gebėjimai, ugdytini studijų metais. Logopedų ir studentų buvo prašoma įsivertinti savo gebėjimus. Taip pat buvo tiriama visų respondentų nuomonė apie praktikos užduotis, sunkumus, išskylančius praktikų metu bei jos naudą. Studentai ir logopedai vertino visų specialiosios pedagogikos (specializacija - logopedija) studijų programos mokomųjų dalykų reikalingumą logopedo darbe. Visų respondentų buvo prašoma pateikti pasiūlymų ką reikėtų keisti specialiosios pedagogikos (logopedijos) studijų programoje bei praktikoje.

Tyrimu nustatyta, kad dalykų, esančių studijų programoje, reikalingumas studentų ir logopedų požiūriu, priklauso nuo tiesioginės svarbos logopedo praktiniam darbui. Tyrimo rezultatai parodė, jog didelę reikšmę logopedų rengimui turi atlikta studentų praktika. Jos metu, logopedų nuomone, studentai domisi ugdytinių pasiekimais, šiltai bendrauja su mokiniais. Pastebėti studentų patirti sunkumai praktikų metu – trūko praktinių ugdymo gebėjimų ir sunku buvo rengti pratybų planus. Tyrimo tikslas, kuriuo buvo siekiama išsiaiškinti, kaip logopedai ir studentai vertina specialiosios pedagogikos (logopedijos) studijų programą ir atskleisti logopedų praktikos svarbą bei reikšmingumą, pasiektas. Kiekybinio tyrimo duomenų analizė leidžia teigti, jog studentai ir logopedai teigiamai vertina studijų programos logopedijos modulius. Taip pat pateikia įvairių pasiūlymų logopedijos studijų programos bei logopedo praktikos tobulinimui.

Įvadas

Problemos aktualumas. Pasirinkti profesiją – tai pasirinkti savo gyvenimo kelią. Tinkamas specialybės pasirinkimas yra viena aktualiausių problemų ne tik dėl asmeninės gerovės – tai pagrindas valstybės bei visuomenės gerovei.

Logopedas – specialistas, turintis aukštąjį išsilavinimą ir logopedo specializaciją, vertinantis ir specialiomis priemonėmis įveikiantis ar sušvelninantis vaikų ar suaugusiųjų kalbėjimo, kalbos, balso, rijimo ir komunikacijos sutrikimus. Specialisto pasirengimas, žinios ir gebėjimai yra vienas svarbiausių veiksnių, lemiančių teikiamos pagalbos specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems asmenims sėkmę (Ivoškuvienė, Makauskienė, Valančiūtė, 2008). Gilios profesinės žinios, gebėjimai, asmeninės savybės ir kūrybinės veiklos patyrimas – svarbiausios pagrindinių (socialinės, pedagoginės, profesinės) kompetencijų sudedamosios dalys. Pedagoginio proceso funkcijos ir pedagogo, kaip pagrindinio ugdymo proceso valdytojo funkcijos, leidžia suprasti, kad ugdymą koordinuoja mokytojas. Koks bus ugdymo procesas priklauso nuo pedagogo asmenybės bruožų bei savybių (Antonovaitė ir kt., 2000).

Dauguma užsienio autorių (Manning, 1996; Shapiro, 1999) pažymi, kad logopedinės pagalbos veiksmingumas yra susijęs su profesine kompetencija. Kiekvienas logopedas turėtų nuolat tobulinti savo pedagoginį kompetetingumą. Manning (1996) nuomone, sėkmingai dirbantys logopedai geba parinkti tinkamas ugdymo strategijas ir metodus, teikti pagalbą savo klientams. Tokiu atveju motyvuoti ir įsitraukę į prasmingą veiklą asmenys jaučia augimo pojūtį, o tai yra didelis vidinis pastiprinimas. Fullan (1998) teigimu, suorganizuota veikla turi būti prasminga ir įdomi tiek mokiniams, susijusi su jų interesais, tiek patiems pedagogams. Pasak Shapiro (1999), logopedinės pagalbos sėkmė, glaudžiai susijusi su specialisto žiniomis ir kompetencijomis, kurias jis taiko praktikoje, vertindamas kalbos, kalbėjimo ir komunikacijos sutrikimus, numatydamas logopedinės pagalbos tikslus, veiklos formas ir priemones. Svarbu, kad asmuo logopedinėse pratybose dirbdamas jaustųsi esąs žmogus ir galėtų kiekvienąsyk žengti keturis žingsnius: įsisaugoti save; savarankiškai apsispręsti; išgyventi atsakomybę dėl savo pasirinkimo ir pasekmių; jaustis reikšmingu žmogumi, siekiančiu įprasmiti save gyvenime (Butkienė, Kepalaitė, 1996). Ambrukaičio (2004) nuomone, kompetencijos, būtinos ugdyti specialiųjų ugdymo poreikių turinčius asmenis, neatsiranda savaime.

Švietimo reforma neišvengiamai kelia naujų reikalavimų specialiesiems pedagogams ir logopedams. Šiuolaikiniai specialistai turi būti pasirengę ne tik teikti specialiąją pedagoginę pagalbą mokiniams, bet ir atlikti daug kitų darbų, kurie susiję su specialiojo ugdymo organizavimu.

Iš specialiojo pedagogo ir logopedo tikimasi daugiau bendradarbiavimo, atsakomybės, profesinio konsultavimo gebėjimo, kompetencijų (Kaffemanienės ir Šadbaraitės, 2005).

Pasak Ambrukaičio (2005), tam įtakos turi kryptingas pasirengimas, tikslingas pastangų ir praktinės patirties santykis, todėl svarbu panagrinėti, kiek dėmesio specialiosios pedagogikos (specializacija: logopedija) studijų programoje skiriama, būtent logopedijos moduliams bei kaip tas skiriamas dėmesys išnaudojamas.

Darni mokslo ir studijų sistema grindžia žinių visuomenės plėtotę, ekonomikos stiprėjimą, socialinę bei ekonominę gerovę, ugdo kūrybingą, išsilavinusią, orią, etiškai atsakingą, pilietišką, savarankišką ir verslią asmenybę, puoselėja, palaiko bei plėtoja šalies ir pasaulio kultūros tradicijas (LR mokslo ir studijų įstatymas, 2009). Logopedo darbo kryptys ir principai pateikiami ir kituose Lietuvos ir užsienio šalių strateginiuose dokumentuose (*Logopedas. Kompetencija, atsakomybė. SAM, Nr. V-162 „Dėl Lietuvos medicinos normos (2005). Amerikos kalbėjimo ir klausos sutrikimų asociacijos (Guidelines for Practice in Stuttering Treatment. American Speech-Language Hearing Association 1995) dokumentuose išskiriamos tokios logopedinį darbą lemiančios sritys:*

- logopedo asmenybės savybės;
- logopedo žinios;
- bendrieji ir specifiniai logopedinio darbo nurodymai.

Specialistų požiūris į įvairių sutrikimų turinčius asmenis formuojasi ir kinta studijų, pedagoginės (logopedinės) praktikos ir tiesioginio darbo metu. Logopedų studijų programose, kaip teigia Shapiro (1999), svarbiausia yra perteikti logopedijos mokslo žinias bei suteikti būsimiems specialistams praktinės patirties. Taip pat labai svarbu yra ugdyti teigiamą požiūrį į specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius asmenis ir jų šeimos narius. Juos patariama laikyti lygiaverčiais logopedinės pagalbos proceso dalyviais. Pasak Juodaitytės (2004), studijų kokybės pagrindą sudaro konkrečios strategijų, procesų, personalijų kokybės valdymo procedūros. Pažymima, kad praktinio darbo rezultatus lemia specialisto profesinės žinios, gebėjimas planuoti, stebėti, analizuoti ugdymosi procesą, atsižvelgti į individualius ugdytinių poreikius, gebėjimus, integruoti įvairius ugdymo metodus ir būdus.

Lietuvos logopedijos studijų programos turinį numato studijų modulio programa, parengta Šiaulių universitete, atsižvelgiant į Studijų kokybės centro sudarytus programų realizavimo kokybės kriterijus. Išskirtina yra tai, kad Šiaulių universitetas yra vienintelė Lietuvos aukštoji mokykla, kurioje galima įgyti specialiosios pedagogikos (logopedijos) specialybę. Būsimi specialistai gali baigti bakalauro, magistrantūros ar doktorantūros studijas. Akademinės logopedijos specialybės žinias numato studijų programos turinys, studentų motyvacija, dėstymo kokybė ir kiti veiksniai.

Studijas galima suskirstyti į mokymosi procesą ir rezultatą. Abipusiai efektyvų rezultatą galima pasiekti tik per kokybišką procesą – mokymąsi, už jį atsakingas tiek studentas, tiek dėstytojas. Juodaitytė (2004) teigia, kad aukštojo mokslo decentralizavimo sąlygomis susiduriama su būtinumu tobulinti vidinę studijų kokybės užtikrinimo sistemą. Tam būtini du dalykai: suvokti bendrąsias kokybės valdymo teorijas; atkreipti dėmesį į pagrindines kokybės užtikrinimo procedūras.

Magistro darbe bus apžvelgtos pagrindinės kompetencijos, asmenybės bruožai ir pedagoginiai gebėjimai, kurie itin reikalingi dabartinėje logopedo veikloje. Taip pat aptarsime logopedų rengimo ir praktikų svarbą studijų procese.

Tyrimo objektas – specialiosios pedagogikos (logopedijos) studijų programos vertinimo aspektai ir atskirų programos dalių svarbą logopedų ir logopedijos studentų požiūriu.

Tyrimo tikslas - išsiaiškinti, kaip logopedai ir studentai vertina specialiosios pedagogikos (logopedijos) studijų programą ir atskleisti logopedų praktikos svarbą bei reikšmingumą.

Uždaviniai:

- Remiantis moksline literatūra ir dokumentų analize, atskleisti logopedų profesijos specifiką.
- Atskleisti logopedijos studijų pasirinkimo motyvus.
- Ištirti logopedų praktikų ir studentų nuomonę apie ugdytinas kompetencijas bei gebėjimus.
- Atskleisti praktikos reikšmę logopedų rengimui, studentų profesinius gebėjimus bei sunkumus patiriamus praktikų metu.

Tyrimo dalyviai. Logopedijos studijų kiekybiniame vertinimo tyrime dalyvavo Šiaulių, Kuršėnų, Radviliškio, Telšių, Plungės miestuose ir rajonuose dirbantys logopedai ir Šiaulių universiteto Socialinės gerovės ir negalės studijų fakulteto, specialiosios pedagogikos (logopedijos) studijų programos III – IV kursų studentai. Iš viso išplatinta 250 anketų. Tinkamai užpildytos grįžo 199 anketos (grįžtamumas 79,6 %). Taip pat buvo atlikta turinio (content) analizė. Šio tyrimo metu buvo nagrinėjamos atsitiktinai parinktų 35 studentų atliktos logopedo praktikos savirefleksijos.

Tyrimo metodologija ir metodai. Mokslinės literatūros analizė, paremta Lietuvos ir užsienio autorių patirtimi. Naudotas kiekybinis ir kokybinis duomenų rinkimo metodas - anketinė

apklausa bei turinio (content) analizė. Empiriniai duomenys buvo apdoroti SPSS ir Excel 2003 programomis. Buvo skaičiuojamas statistinis reikšmingumas Mann-Whitney testu. Taikyta aprašomoji (deskriptyvinė) statistika.

Magistro darbo struktūra. Ši magistro darbą sudaro: santrauka lietuvių kalba, įvadas, 3 skyriai, išvados, naudotos literatūros sąrašas (75 leidiniai), santrauka (reziumė) anglų kalba, priedai.

Prieduose pateikiama: anketa logopedams, anketa specialiosios pedagogikos (logopedijos) studijų programos III-IV kurso studentams, atliktos logopedo praktikos studentų savirefleksijos (35 egzemplioriai).

Darbo apimtis 55 puslapiai.

PAGRINDINĖS DARBE NAUDOTOS SĄVOKOS

B

Bendradarbiavimas – tai darbas kartu, sujungus intelektines jėgas, pagalba vienas kitam. (Ališauskienė, 2005).

K

Kalbėjimo, kalbos ir komunikacijos sutrikimai – tai žymūs sąlygiškai nuolatiniai bendravimo, kalbėjimo ir kalbos nukrypimai nuo įprastų bendravimo bei kalbėjimo normų. Tik komunikacijos sutrikimams priskiriami sutrikimai, kurių priežastis nėra intelekto, regos ar klausos sutrikimai (Ališauskas, 2002).

Kompetencija – profesinės kompetencijos raiška, gebėjimas veikti, sąlygotas individo žinių, mokėjimų, įgūdžių, asmenybės savybių bei vertybių (Jucevičienė, Lepaitė, 2000; Adamonienė, 2001).

Komunikacijos sutrikimas –tai santykinai nuolatinis nukrypimas nuo priimtų kalbėjimo, kalbos ir bendravimo normų (Garšvienė, Ivoškuvienė, 2003).

L

Logopedas – logopedijos specialistas, kuris teikia specialiąją pedagoginę pagalbą mokiniams, turintiems kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų. (LR Specialiojo ugdymo įstatymas, 1998).

Logopedija – mokslas apie kalbos sutrikimus, jų prevenciją, išaiškinimą ir specialių mokymo bei auklėjimo metodų taikymą šiems sutrikimams šalinti. Tai pedagogikos mokslo šaka, besivadovaujanti didaktiniais principais ir pedagoginio poveikio būdais. Logopedijos terminas susideda iš dviejų graikų kalbos žodžių: *logos* – kalba ir *paideia* – lavinimas, auklėjimas, mokymas¹.

M

Motyvacija – tam tikro elgesio, veiklos paskatos, motyvų veikti tyrėjimas;² elgesį, veiksmus, veiklą skatinančių motyvų visuma.³ *Pedagoginio darbo motyvacija* – poreikis ir polinkis auklėti vaikus, plėtoti asmenybės galias, daryti jų gyvenimą prasmingesnį, dalytis dvasinėmis, kultūros vertybėmis, būti aktyviam; interesas filosofijai, mokslinei žinijai, profesinės gyvenimo prasmės ir laimės siekis (Kavaliauskienė, 2001, Tijūnelienė, 2000).

N

Nuostata – subjektyvus nusiteikimas vienokių ar kitokių objektų ar vertybių atžvilgiu.⁴

¹ Tarptautinių žodžių žodynas (2005). Vilnius. Alma littera.

² Tarptautinių žodžių žodynas (2005). Vilnius. Alma littera.

³ Psichologijos žodynas (1993). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.

⁴ Psichologijos žodynas (1993). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.

P

Požiūris – interiorizuota santykių su socialine aplinka patirtis. Teigiama ar neigiama santykių su socialine aplinka patirtis tiesiogiai lemia atitinkamą subjektyvių vertinimų, požiūrių sistemą; požiūrių sistema lemia asmenybės tikrovės pažinimo ir suvokimo ypatumus, emocinių išgyvenimų ir elgesio reakcijų pobūdį (Карпенко, 1990).

S

Specialusis poreikis – specialiosios pagalbos reikmė, atsirandanti dėl asmens įgimtų ar įgytų ilgalaikių sveikatos sutrikimų (neįgalumo ar darbingumo) netekimo ir nepalankių aplinkos veiksnių (LR Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas, 2004).

Specialieji ugdymosi poreikiai – pagalbos ir paslaugų reikmė, atsirandanti dėl to, kad ugdymo ir saviugdos reikalavimai neatitinka specialiųjų poreikių asmens galimybių (LR Švietimo įstatymas, 2011).

Studentas – asmuo, studijuojantis aukštojoje mokykloje, pagal nuosekliųjų studijų programą⁵.

Studijų programa – tam tikros krypties studijų turinio, metodų ir priemonių, studijoms pasitelkiamo akademinio ir profesinio personalo bei materialinių galimybių visuma, taip pat šios visumos aprašymas⁶.

U

Universitetinių studijų kokybė – sąlygų, suteikiamų asmenų saviugdai universitete plėtoti ir kvalifikacijai įgyti, atitikimas apibrėžtiems reikalavimams (poreikiams). (Savickienė, 2005).

V

Vertinimas – tikslingas informacijos rinkimas, jos analizė, interpretavimas ir apibendrinimas siekiant priimti sprendimą (Savickienė, 2005).

⁵ Lietuvos Respublikos Aukštojo mokslo įstatymas Nr. VIII - 1586, 2000

⁶ Ten pat

1. LOGOPEDO KOMPETENCIJOS IR PROFESINIS KRYPTINGUMAS

1.1. Logopedo profesinės savybės ir gebėjimai

Šiuolaikinis pedagogas suvokiamas kaip savarankiškas, nuolatos save ugdantis profesionalas, gebantis inicijuoti ir diegti naujoves darbe, jaučiantis atsakomybę už savo saviugdą bei profesinį tobulėjimą (Bulajeva, 2000). Mokyklose labai trūksta specialiųjų pedagogų ir logopedų, o didžioji dalis kitų pedagogų neturi patirties ar pakankamai žinių tinkamai ugdyti specialiųjų ugdymosi poreikių mokinius.

Pasak Ambrukaičio (2005), pašaukimas padėti bei noras ugdyti neįgalius vaikus – tai pagrindinė specialiojo pedagogo (logopedo) asmenybės savybė, jis turi sugebėti savo fizines ir dvasines jėgas aukoti neįgaliam vaikui. Voverio (1990) teigimu, pašaukimas – tai ne vien gebėjimas, o kartu ir asmenybės nuostata, noras atlikti tam tikrus veiksmus; tai svajonė, polėkis, mobilizuojantis asmenybės fizines ir intelekto jėgas. Autoriaus nuomone, pedagoginės veiklos humanistinį pobūdį lemia specialiojo pedagogo, jo turimų asmenybės savybių universalumas. Nes visoje žmogaus veikloje yra nemaža pedagoginių elementų. Ir savo elgsena buityje, ir kalbėjimo maniera, ir atliekamu darbu žmogus, specialiai to net nesiekdamas, gali tapti siektinu pavyzdžiu – daryti auklėjamąjį poveikį.

Apibūdindami pedagoginio pašaukimo struktūrą, daugelis autorių (Tijūnėlienė, 2000; Kavaliauskienė, 2001 ir kt.) nurodo panašius bruožus: *specialūs pedagoginiai gebėjimai* (komunikaciniai, organizaciniai ir pan.); *intelektinės, moralinės ir charakterio savybės*; *pedagoginio darbo motyvacija* (poreikis dalytis dvasinėmis, kultūros vertybėmis, plėtoti ugdytinio asmenybės galias ir kt.). Taigi pedagoginis pašaukimas siejamas tiek su asmenybės savybėmis, tiek su gebėjimais, tiek su pedagoginio darbo motyvacija (Kaffemanienė, Šadbaraitė, 2005).

Voverio (1990) teigimu, asmenybė daugiausia išryškėja profesinėje veikloje ir darbe. Profesinėje pedagoginėje veikloje daugiau reikšmės turi ne fiziniai, o psichiniai žmogaus ypatumai. Didžiausius reikalavimus ši profesija kelia mąstymui, intelektui, valiai, jausmams. Specialiojo pedagogo jautrumas padeda suprasti realią situaciją, ko reikia siekti, kad įveiktų iškilusius sunkumus. Meilė vaikui – tai siekimas to, kad vaikas jaustųsi kuo laimingesnis, savimi pasitikėtų, norėtų siekti užsibrėžto tikslo bei suprastų, kad turi visas teises būti pilnaverčiu savo šalies piliečiu. Šiandieniniam logopedui labai svarbu yra suvokti ugdymo esmę bei veiklos kryptis, gebėti vaikų

ugdymą individualizuoti ir diferencijuoti, pažinti vaiką, jo problemas, gabumus, trūkumus. Logopedas turi aktyvinti mokymo procesą, ugdyti vaiko savarankiškumą, iniciatyvą, kūrybinį kritinį mąstymą, pažinti vaiką, derintis prie jo prigimties, sudaryti jam sąlygas veikti pagal individualius poreikius ir sugebėjimus, leisti vaikui ieškoti, tirti, smulkmeniškai jo ne globoti, neužgniaušti jo kritiškumo, tyrinėjimo polinkio (Valatkienė, 2000).

Pedagogas turi tik patį save: savo žinojimą ir jausmus, išmintį ir įgūdžius, patyrimą ir vertybes. Jis veikia profesiniame gyvenime, remdamasis savimi, naudodamas vidines savo paties galias, todėl asmenybė yra svarbiausias jo darbo variklis, jo sėkmių ir nesėkmių laidas (Jakavičius, Juška, 1996). Taigi, anot šių autorių, tam, kad logopedas optimaliai naudotų save kaip savo darbo įrankį, jis:

- turi save gerai pažinti,
- mokėti išnaudoti savo stipriąsias puses bei kontroliuoti silpnąsias,
- muolat rūpintis savimi: save tobulinti, ugdyti, keistis pasirinkta kryptimi.

Rajeckas (1999) teigė, kad geru pedagogu reikia gimti. Iš tikrųjų logopedo veikloje didelės reikšmės turi atitinkami jo asmenybės bruožai, savotiška pedagoginė nuojauta, vadinamoji „pedagoginė gyslelė“.

Jakavičius, Juška (1996) apibūdina pagrindines pedagogo savybes. Autoriai teigia, jog vienos savybės yra iš prigimties, kitos įgytos. Pirmosios – Dievo duotos, antrosios įgyjamos pedagogiškai rengiantis. Iš prigimtinių svarbiausios yra: meilė vaikams ir pakantumas. Jeigu vaikai tau ne mieli, jei esi nepakantus jiems, jeigu netraukia prie jų, neik į pedagogus, nors pasirengęs ir daug ko gražaus galėtum pedagoginėje veikloje sumanyti; dėl meilės, pakantumo vaikams stokos nepavyks bendrauti ir įgyvendinti sumanytų planų.

Iš prigimtinių savybių, sąlygojančių bendravimą su ugdytiniais, galima paminėti ir temperamento vyraujančius bruožus. Meilės vaikams nereikia primygtinai demonstruoti. Demonstruojama meilė esti veidmainiška. Tą vaikai greitai perpranta. Meilės vaikams gali ir nerodyti, tik turėk ją, tai patys vaikai pamatys, - sakė įžymus lietuvių pedagogas Pranas Mašiotas.

Įgyjamos savybės logopedo savastimi tampa per išsimokslinimą ir patyrimą, tai yra per pedagoginį pasirinkimą. Įgyjamos savybės sąlyginai skiriamos į dvi grupes:

1. Bendražmogiškąsias (dorovingumas, dvasingumas ir intelektualumas).
2. Profesines (suprasti savo veiklos pedagoginę prasmę).

Kavaliauskienės (2001) ir Tijūnelienės (2000) teigimu, pedagoginio pašaukimo struktūra apibūdinama daugmaž panašiais bruožais: *specialūs pedagoginiai gebėjimai* (diagnostiniai,

komunikaciniai, organizaciniai, ekspresyviniai, akademiniai, kūrybiniai), skirtingai dominuojantys įvairiose pedagoginės veiklos srityse; *intelektinės savybės* (gera atmintis, turtinga fantazija, racionalus mąstymas, retoriniai gebėjimai).

Pukelis (1995), rašydamas apie pedagogą, išskiria tokius reikalavimus asmenybei:

- komunikabilumas;
- mąstymo idėjinis lygis;
- empatijos jausmas;
- asmenybės vertybinė saviraiška;
- kūrybiškumas ;
- meilė vaikams ir žmonėms;
- laisva valia;
- tikrumas ir natūralumas;
- meilė darbui;
- pedagoginis reiklumas;
- pedagoginis taktas;
- principingumas;
- tolerantiškumas;
- kantrybė ir pakanta;
- kilnumas;

Logopedo profesionalumas labai priklauso nuo darbo veiklos meistriškumo, kūrybiškumo. Profesinės veikos sėkmė priklauso nuo gebėjimo naudoti turimas žinias. Pedagogų, dirbančių su specialiųjų poreikių mokiniais, veikla ypatinga tuo, kad mokytojai turi būti įvaldę specialiuosius gebėjimus ir įgūdžius, kad galėtų ugdyti įvairaus amžiaus specialiųjų poreikius ugdytinius. Mokomąją medžiagą reikia pateikti taip, kad ji sudomintų mokinius, palaikytų aukštą jų mokymosi motyvaciją.

Peržvelgus pedagoginę psichologinę literatūrą ir visus reikalavimus, kurie atspindi idealaus logopedo modelį, galima pažymėti, jog kiekvienas autorius ją įsivaizduoja vis kitaip, skiriasi asmenybės savybių, reikalavimų pedagogui išvardijimas. Bet visi autoriai pabrėžia, jog norint teisinga linkme ugdyti vaiką, reikia pažinti ne tik jį, bet ir giliai išanalizuoti save. Svarbiausia pedagoginė priemonė, kuria veikia veikiamas mokinys – pati pedagogo asmenybė. Pasak rusų autorių Volkovos ir Šahovskajos (1998), logopedas turi turėti bendrų teorinių ir specialiųjų profesinių žinių, kurių bendrumas ir platumas formuoja jo supratimą apie vaikų sutrikusios kalbos

vystymąsi, siekiant užkirsti kelią ir įveikti kalbos stoką. Jos išskiria logopedo asmenybei būdingiausias šias savybes:

- humaniškas įsitikinimas;
- pilietinė moralinė branda;
- pažintinis kryptingumas;
- pasitenkinimas profesija;
- meilė vaikams;
- reiklumas sau ir aplinkiniams;
- sąžiningumas;
- ištvermingumas ir savikritiškumas;
- pedagoginis stebėjimas ir vaizduotė;
- nuoširdumas, nuolankumas, kuklumas, atsakomybė, tvirtumas;
- žodžių ir veiksmy nuoseklumas.

Nuo to, kaip logopedas sugebės pasinaudoti pedagogo, kaip asmenybės galiomis, priklausys kiekvieno vaiko ateitis. Tad nekyla abejonių, kokie svarbūs pedagogo intelektualiniai sugebėjimai, jo kompetencija, kūrybiškumas, valia, tolerantiškumas, geranoriškumas, bendravimo ypatumai.

1.2. Šiuolaikinio logopedo kompetencijos

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2011) kompetencija apibrėžiama kaip mokėjimas atlikti tam tikrą veiklą, remiantis įgytų žinių, įgūdžių gebėjimų, vertybinių nuostatų visuma.

Bendriausia prasme kompetencija (lot. *Competentia*) apibrėžiama kaip „funkcinis gebėjimas adekvačiai atlikti tam tikrą veiklą“ (Vaitkevičiūtė, 2007). Tad kompetencija yra visų profesijų sudedamoji dalis. Pedagogo kompetencijos – viena iš profesinių kompetencijų rūšių.

Pasak Rimdeikienės (2001), kompetencija – tam tikros specialisto veiklos išraiška; efektyvios veiklos demonstravimas bei saviraiška, pagrįsta profesiniais, pedagoginiais ir asmeniniais gebėjimais. Kompetencijos pagrindas – kvalifikacija – fiksuota kategorija, išreikšta tam tikru dokumentu, liudijančiu apie įsisavintą studijų programą (Adamonienė, 2001). Autorės teigimu, kompetencija susijusi su pedagoginės veiklos sėkme; ją lemia ne tik kvalifikacija, bet ir kryptingumas, motyvai, profesinė sąmonė, anticipacija. Visuminę pedagogo kompetenciją, pasak autorės, apibūdina profesinė, pedagoginė, psichologinė (asmenybės, organizacinė, socialinė) kompetencijos.

Pedagoginė kompetencija, anot Adamonienės (2002), išreiškiama tam tikru pedagogo profesionalumu šiose srityse:

- *pedagoginių technologijų įvaldymas* (tai pirmasis pedagoginio profesionalumo pasireiškimas);
- *pedagoginis mokslumas* – mokslo krypties raidos žinojimas, dalyvavimas moksliniuose tyrimuose, atvirumas profesinei raidai; savikūros, saviugdos ir savęs projektavimo poreikis;
- *kūrybiškumas* – nuolatinis naujo ieškojimas ir radimas;
- *pedagoginis meistriškumas* – įvairiausių veiklos būdų įvaldymas, tobulas pedagoginis bendravimas, veiklos atlikimas aukštu lygiu.

Tobulėjant pedagoginei kompetencijai, teigia autorė, auga profesionalumas ir gebėjimas naujai vertinti ugdymo kokybę, kelti sau permanentinį tikslą – siekti vis aukštesnės kvalifikacijos, kūrybiškai dirbti, įsisavinti naujausią informaciją, taikyti ugdymo technologijų naujoves.

Jucevičienės, Lepaitės (2000), Adamonienės (2001) požiūriu, kompetencija – pedagogo profesinės kvalifikacijos raiška, gebėjimas veikti, sąlygotas individo žinių, mokėjimų, įgūdžių, požiūrių, asmenybės savybių bei vertybių.

Mokytojo profesijos kompetencijos apraše (2007) išskiriama:

1) *bendrakultūrinė kompetencija:*

- puoselėti savo tautos ir Europos tradicijas;
- analizuoti ir vertinti Lietuvos, Europos bei pasaulio edukacinės minties bruožus;
- turėti informacinės kultūros pagrindus;
- pasižymėti pilietiniu aktyvumu, tautine, rasine ir religine tolerancija.

2) *profesinės kompetencijos:*

- informacinių technologijų taikymas;
- ugdymo(si) aplinkų kūrimas;
- dalyko turinio planavimas ir tobulinimas;
- mokymo(si) proceso valdymas;
- mokinių laimėjimų ir pažangos vertinimas;
- mokinių motyvavimas ir parama jiems;
- mokinio pažinimo ir pažangos pripažinimas;
- profesinis tobulėjimas.

3) *bendrosios kompetencijos:*

- edukacinių idėjų bei technologijų taikymas;
- gebėjimas pažinti mokinio gabumus, mokymosi problemų priežastis;
- gebėjimas kurti saugią, motyvuojančią, funkcionalią mokymosi aplinką;
- gebėjimas parengti ugdytinio galias atitinkančią mokymo programą;
- gebėjimas stebėti ir vertinti mokinių pasiekimus;
- gebėjimas sudominti ugdytinius mokomuoju dalyku;
- nuostata ir gebėjimas bendradarbiauti su kolegomis, mokiniais, būti šeimos ir mokyklos tarpininku, patarėju ir konsultantu.

4) *specialiosios kompetencijos:*

- nuostata ir gebėjimas derinti ugdymą, globą ir auginimą;
- gebėjimas integruoti įvairių sričių ir mokomųjų dalykų turinį, metodus;
- gebėjimas modeliuoti problemines situacijas.

Monkevičienės ir Stankevičienės (2008) nuomone, kompetencijų ir gebėjimų sąvokų ribos, brėžiamos aptariant kitų profesijų svarbiausius terminus, reikšmingus ir pedagogams. Jų teigimu, bendruosius gebėjimus reikėtų keisti platesne sąvoka – kompetencija, kuri apima polinkį mokytis bei patirtį ir yra suprantama kaip *gebėjimų, žinių, polinkių (talentų) ir nuostatų derinys*.

Siekiant apibrėžti specialistui keliamus reikalavimus, dažnai vartojama „kompetentingumo“ sąvoka. „Ši sąvoka reiškia pagrindinių profesijos veiksmų – mokėjimų ir gebėjimų, kuriais pasiekiamas aukštas produktyvios veiklos lygis, - išsivystymo lygis“ (Okonišnikova, 2007).

Pasak Petrovskij (cit. Okunišnikova, 2007), profesija specialistui kelia mažiausiai dviejų tipų reikalavimus: 1) profesinio raštingumo ir 2) socialinės kompetencijos. Būtent todėl analizuojant logopedo profesijai svarbias savybes ir įgūdžius būtina aptarti logopedo kaip specialisto sąvoką, jam keliamus kvalifikacinius reikalavimus ir socialines kompetencijas, sudarančias sąlygas sėkmingos pagalbos mokiniui teikimo procesui.

Lietuvos medicinos normoje „MN 136:2005 Logopedas. Teisės, pareigos, kompetencijos ir atsakomybė (2005)“ nurodoma, jog logopedas yra asmuo, įgijęs specialiojo pedagogo profesinę kvalifikaciją ir baigęs logopedo specializaciją, įvertinantis ir specialiomis priemonėmis šalinantis ar sušvelninantis vaikų bei suaugusiųjų kalbėjimo, kalbos, balso, rijimo ir komunikacijos sutrikimus. Labai panašiai sąvoką apibūdina ir CPLOL pateiktame logopedo profesijos apraše (1990; 1997). Jie nurodo, jog logopedas yra specialistas atsakingas už komunikacijos ir jos sutrikimų prevenciją, įvertinimą, pagalbą ir mokslinius tyrimus. Šiame kontekste komunikacija apima visus procesus,

susijusius su žodinės ir rašomosios kalbos suvokimu, raiška ir tinkamas neverbalinio bendravimo formas.

Šis specialistas dirba vadovaujantis Lietuvos Respublikos įstatymais, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro bei kitais specialųjį ugdymą reglamentuojančiais teisės aktais, ugdymo įstaigų nuostatais, jų darbo tvarkos taisyklėmis ir pareiginiiais nuostatais.

Logopedų bendruosiuose pareiginiuose nuostatuose (2006) pateikiami šie kvalifikaciniai reikalavimai logopedams:

1. Aukštasis universitetinis išsilavinimas ir logopedo profesinė kvalifikacija;
2. Gebėjimas įvertinti kalbos raidos ypatumus, kalbos ir kitus komunikacijos sutrikimus, mokinių specialiuosius poreikius;
3. Mokinių, turinčių kalbos sutrikimų, specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo metodų išmanymas, gebėjimas juos taikyti šalinant šių mokinių kalbos sutrikimus;
4. Gebėjimas bendrauti ir bendradarbiauti su mokiniais, turinčiais kalbos sutrikimų, ir bendradarbiauti su mokytojais, kitais asmenimis, tiesiogiai dalyvaujančiais ugdymo procese, mokinių tėvais (globėjais, rūpintojais), pedagoginių psichologinių tarnybų, sveikatos priežiūros, švietimo ir kitų įstaigų darbuotojais;
5. Išmanymas bendrųjų, priešmokyklinio ugdymo, specialiųjų programų ir išsilavinimo standartų. Bendrųjų ugdymo planų.

Apibendrinant kvalifikacinius reikalavimus logopedams, galima teigti, jog logopedas ugdymo sistemoje sprendžia sakytinės, rašytinės kalbos bei komunikacijos problemas. „Ugdant mokinius bendrosiose klasėse, logopedinės pagalbos ribos išsiplečia nuo sutrikimo koregavimo iki palankių sąlygų dalyvauti ugdymo programoje sudarymo. Todėl logopedinė pagalba įsilieja į mokymo procesą ir yra natūrali jos dalis“ (Galkienė, 2005). Būtent todėl pagalbos mokiniui specialistams neužtenka turėti vien dalykinių žinių, gebėjimų ir įgūdžių, jie turi mokėti tinkamai bendrauti, būti empatiškais, gebėti kurti atvirą, pasitikėjimą skatinančią ugdymosi aplinką. Pasak Dudzinskienės, Kišionienės (2008), logopedas, turi gebėti bendrauti ir bendradarbiauti ne tik su mokiniais, turinčiais kalbos sutrikimų, bet ir su mokytojais, tėvais, pedagoginių psichologinių tarnybų specialistais bei kitais asmenimis, dalyvaujančiais vaiko ugdyme. Jis gali būti naudingas patarėjas, parenkant tinkamiausias vaikų, turinčių kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų, ugdymo formas.

1.3. Logopedo darbo kryptys

Logopedai teikia specialiąją pedagoginę pagalbą, mokiniams, turintiems kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų. Jie dirba vadovaudamiesi Lietuvos Respublikos įstatymais, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais, teisės aktais, reglamentuojančiais jų veiklą.

Vaikai išmokę kalbėti, praplečia savo patyrimą, besirėmusi tik pojūčiais ir suvokimu, nes kalba, pasak Galkienės (2005), yra žmonių komunikacijos ir mąstymo priemonė, svarbi bendraujant, priimant, saugant, apdorojant ir perduodant informaciją. Bendraudami su aplinkiniais, mokydamiesi ir dirbdami, įvaldę kalbą, gali įtvirtinti ir perduoti aplinkiniams savo asmeninę patirtį. Dauguma vaikų į mokyklą ateina turėdami susiformavusią kalbą, taisyklingai tardami visus garsus, su pakankamu aktyviuoju ir pasyviuoju žodynu, taisyklinga kalbos gramatine sandara, rišlaus pasakojimo įgūdžiais. Tačiau nemaža dalis būsimų mokinių vis tik turi kalbos sutrikimų ir jų kalbos raida atsilieka nuo bendraamžių. Šie sutrikimai lemia specifinio pobūdžio problemas. Tokiais atvejais, logopedo pagalba labai naudinga siekiant išvengti mokymosi sunkumų ar bent juos palengvinti.

Vaikams, kurie turi kalbos vystymosi trūkumų papildomai turi padėti mokyklos logopedas. Priklausomai nuo sutrikimo laipsnio, 1-4 kartus per savaitę, vaikai individualiai ar grupėmis dalyvauja pratybose. Užduotys vaikams sunkinamos pamažu, todėl mokinys po truputį pradeda pastebėti nors ir nedidelę savo pažangą, labiau pasitikėti savo jėgomis (Lepeškienė, 1996). Logopedas nevertina mokinio darbo pažymiais, todėl ugdytinis jaučiasi laisviau, drąsiau, nebijo suklysti. Pasak autorės, logopedas gana dažnai duoda naudingų patarimų, pateikia įvairių užduočių, kurių labai reikia, ugdant vaikų, turinčių kalbėjimo, kalbos ir komunikacijos sutrikimų, kalbą.

Specifiniai logopedo darbo uždaviniai Ivoškuvienės, Makauskienės, Valančiūtės (2008) teigimu yra:

- kalbėjimo ir komunikacijos sutrikimų įvertinimas;
- logopedinės pagalbos teikimo įgūdžiai;
- ugdytinių motyvacijos skatinimas;
- naujovių taikymas.

Ivoškuvienė, Mamonienė, Pečiulienė, Stošiuvienė (2002), mano, jog vaikų, turinčių kalbėjimo, kalbos ir komunikacijos sutrikimų, ugdymas turi ypatingą reikšmę tolesniam vaikų mokymuisi ir lemia asmenybės formavimąsi. Svarbus vaidmuo tenka logopedui, kuriam iškeliami tokie uždaviniai:

- logopedas moko vaikus taisyklingai kalbėti, ugdo jų kalbą, komunikaciją;
- vertina kiekvieno vaiko kalbą, nustato kalbos sutrikimų bendrumus ir skirtumus;
- kartu su pedagogu keičia ir modifikuoja pagal vaiko kalbinius gebėjimus bendrojo ugdymo programą.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakyme dėl logopedų, dirbančių mokyklose, bendrųjų pareiginių nuostatų patvirtinime (2006) išskiriamos tokios logopedų funkcijos:

- 1) įvertina mokinių kalbos raidos ypatumus, nustato kalbos ir kitus komunikacijos sutrikimus,
- 2) siūlo skirti specialiąją pedagoginę pagalbą mokiniams, turintiems kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų;
- 3) bendradarbiaudami su mokytojais, specialiųjų poreikių mokinių tėvais (globėjais, rūpintojais), kitais asmenimis, tiesiogiai dalyvaujančiais ugdymo procese, mokyklą aptarnaujančios pedagoginės psichologinės tarnybos specialistais, numato specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tikslus ir uždavinius;
- 4) sudaro individualiąsias, pogrupines ir grupines specialiųjų poreikių mokinio/mokinių kalbos ugdymo programas;
- 5) šalina specialiųjų poreikių mokinių kalbos ir kitus komunikacijos sutrikimus;
- 6) padeda mokytojams pritaikyti mokiniams, kuriems paskirta specialioji pedagoginė pagalba, mokomąją medžiagą ir mokymo priemones;
- 7) padeda mokytojams rengti mokinių, kuriems paskirta specialioji pedagoginė pagalba, ugdymo programas;
- 8) konsultuoja mokytojus, specialiųjų poreikių mokinių tėvus (globėjus, rūpintojus) ir kitus asmenis, tiesiogiai dalyvaujančius ugdymo procese;
- 9) rengia ir naudoja specialiosios pedagoginės (logopedinės) pagalbos teikimo procese specialiąsias mokymo priemones, skirtas specialiųjų poreikių mokinių kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų lavinimui;
- 10) tvarko ir pildo savo darbo dokumentus;

- 11) dalyvauja mokyklos specialiojo ugdymo komisijos veikloje;
- 12) taiko savo darbe logopedijos naujoves;
- 13) šviečia mokyklos bendruomenę aktualiais kalbos raidos, kalbos neišlavėjimo ar sutrikimų prevencijos ir jų šalinimo, specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo klausimais, formuoja mokyklos bendruomenės ir visuomenės teigiamą požiūrį į specialiųjų poreikių mokinius.

CPLOL pateiktame logopedo profesijos apraše (1990; 1997) pateikiamos tokios logopedo funkcijos:

- **Prevenција.** Logopedas siekia užtikrinti komunikacijos sutrikimų prevenciją tokiais būdais: *a)* mokymas (švietimas); *b)* informacijos sklaida; *c)* vaikų ir suaugusiųjų įvertinimas, siekiant kuo anksčiau nustatyti sutrikimus; *d)* kita veikla atitinkanti žmonių poreikius ir jų aplinkos sąlyga.
- **Įvertinimas ir diagnozavimas.** Įvertinimas apima kompleksinį funkcionavimo ir kitų komunikacinės kompetencijos aspektų bei jos pokyčių ištyrimą, atsižvelgiant į klientų poreikius bei individualius socialinės aplinkos ypatumus.
- **Intervencija.** Logopedinė pagalba, siekiant įveikti komunikacijos sutrikimus gali būti tiesioginė ir netiesioginė. Ji apima terapiją (pagalbą), reabilitaciją ir integraciją į socialinį ar profesinį gyvenimą, taip pat ankstyvąją intervenciją, konsultavimą ir rekomendacijas. Terapinė veikla apima specialiąsias, tarpasmenines ir socialines dimensijas.
- **Moksliniai tyrimai ir kvalifikacijos kėlimas.** Logopedas privalo:
 - siekti naujų žinių ir tobulinti savo asmeninius įgūdžius dalyvaudamas kvalifikacijos kėlimo veikloje;
 - plėtoti savo profesiją, dalintis žiniomis ir įgūdžiais, rengti publikacijas, dalyvauti kvalifikacijos kėlimo renginiuose, mokydamas jaunesnius specialistus;
 - dalyvauti mokant studentus ir vadovauti jų praktikai;
 - inicijuoti ir dalyvauti moksliniuose tyrimuose.

Apibendrinant galima teigti, jog logopedo veikla yra orientuota į pagalbos teikimą vaikams, turintiems kalbos ir kalbėjimo sutrikimų. Dirbdami su šiais vaikais, jie privalo remtis pozityviomis asmeninėmis ir profesinėmis savybėmis (tolerancija, mokėjimas bendrauti, meilė vaikams ir noras jiems padėti, jautrumas, empatiškumas, nuoširdumas, kantrumas, meilė savo darbui, darbo tikslų ir prasmės supratimas, profesinis išprusimas, nuolatinis tobulėjimas ir pan.). Vadinasi, logopedui turi būti aktualu suprasti mokinius, žinoti, kaip jiems padėti įveikti kalbėjimo ir kalbos sutrikimus,

tobulėti pamokose. To neįmanoma būtų pasiekti be gerai išlavintų tarpasmeninių gebėjimų ir įgūdžių, kurie padeda sukurti artimus santykius tarp specialisto ir mokinio, turinčio kalbos ir kalbėjimo sutrikimų.

2. STUDIJŲ KOKYBĖS VERTINIMAS

2.1. Studijų kokybės samprata

Siekiant studijų kokybės, itin svarbiais akcentais tampa: pačios kokybės sampratos, kaip vertybės diegimas visiems aukštojo mokslo institucijos bendruomenės nariams, vienodas jos supratimas, kokybės užtikrinimo, sistemų ir procesų orientavimas į gana platų vertinamų ir tobulinamų studijų kokybės parametrų ratą: aplinkos, indėlio, proceso ir rezultatų aspektus, dėmesį sutelkiant į mokymosi rezultatus, vidaus kokybės užtikrinimo procesų, „įliejimas“ į institucinį planavimą ir jų grindimas personalo ugdymo planais.⁷

Pukelis ir Savickienė (2003) pastebi, kad kokybės kultūrą sudaro du komponentai: *organizacinis/ struktūrinis* (asmenų/ grupių užduotis, atlikimo standartai ir atsakomybės) ir *psichologinis* (supratimas, lankstumas, dalyvavimas, lūkesčiai ir emocijos). Autoriai teigia, jog strateginiame lygmenyje kokybės kultūros plėtojimas ir įgyvendinimas turėtų būti glaudžiai susiję su institucijos misija. Kiekviena institucija turi rasti geriausi būdą įgyvendinti savo misiją per esamą struktūrą bei procesus.

Kokybės užtikrinimas šiuolaikinėje besikeičiančios Europos bei pasaulio realybėje tampa tam tikru iššūkiu aukštojo mokslo institucijoms tiek nacionaliniu, tiek ir tarptautiniu lygmeniu. Netgi pati aukštojo mokslo institucijos autonomijos idėja reiškia ir didesnę atsakomybę, ir atsiskaitomumo būtinybę prieš visus, suinteresuotus teikiama studijų kokybe: studentus, jų tėvus, absolventus, darbdavius bei vyriausybines institucijas⁸.

Vartojant bendrinę kokybės sąvoką kasdieniniame gyvenime jokių problemų nekyla. Slatkevičienės (2001) teigimu, problema iškyla tuomet, kai kokybę reikia apibrėžti norint ją įvertinti ir valdyti. Šios autorės mintims pritaria ir Van Der Wende bei Westerheijden (2001) teigdami, jog kokybė yra pati kebliausia sąvoka, kurios negalima apibrėžti apsoliučia prasme.

Stumbrys (2004) išskiria du svarbiausius kokybės užtikrinimo elementus – vidinį ir išorinį. Vidinė kokybės užtikrinimo sistema privalo skatinti aktyviai veikti visus studijų ir mokslo proceso dalyvius. Išorinio studijų kokybės vertinimo paskirtis – patvirtinti vidinės studijų kokybės

⁷ Berlyno komunikatas. Aukštojo mokslo ministrų konferencijos komunikatas, (2003). Berlynas.

⁸ Aukštojo mokslo ministrų konferencijos komunikatas, (2003). Berlynas.

užtikrinimo sistemos procedūrų patikimumą ir efektyvumą, jų nedubliuojant ir neiškreipiant. Autorius teigia, jog visos aukštosios mokyklos privalo būti atsakingos už jose vykstančių pirminių studijų kokybę, atliekamų mokslinių tyrimų lygį, studijų programų bei kitų teikiamų paslaugų tinkamumą ir aktualumą. Jokia išorinė institucija negali užtikrinti kokybės, jeigu to nesiekia ar tuo nesirūpina pati aukštoji mokykla.

Studijų ar aukštojo mokslo institucijos veiklos kokybės realizavimas yra labai sudėtingas procesas. Kaip teigia Pukelis (2004), taip yra iš dalies todėl, kad kai kurios aukštojo mokslo kokybės fenomeno dimensijos matuojamos lengviau, kitos kol kas gali būti suvokiamos tik intuityviai, todėl sunku išvengti subjektyvumo.

Juodaitytė (2004) teigia, kad apibrėžtos šios studijų kokybės vertinimo kryptys: studijų turinys; studijų dizainas; studijų programos įgyvendinimas; dėstymo vertinimas; studentų pasiekimai; studentų akademinis palaikymas, vadovavimas jiems; studijų materialiniai resursai; studijų kokybės užtikrinimo sistema.

Dėl studijų turinio sąvokos (*curriculum*) atitikmens dar iki šiol Lietuvos mokslininkai neturi vienodos nuomonės. Vieni mano, kad šį terminą reikėtų keisti „ugdymo turiniu“, kiti – „mokymo/studijų turiniu“. Šį klausimą tyrusių Laužacko (1999, 2000, 2005), Pukelio (1999) nuomone, lietuviškoje mokslų terminijoje „*curriculum*“ neturi tiesioginio ir visiško atitikmens. Vasiliauskas (2005) nurodo, jog dabar kitų šalių literatūroje „*curriculum*“ vartojamas keliomis reikšmėmis: 1) turinys, o ugdymas traktuojamas kaip turinio perdavimas; 2) procesas (ugdymas laikomas vystymusi ir 3) rezultatas, kai ugdymui priskiriama instrumentų reikšmė.

Studijų turinio tyrinėtojas Lietuvoje Laužackas (2000), akcentuoja patį studijų turinio nepertraukiamo atnaujinimo procesą, pabrėždamas vyksmą ratu, „ kuriame logiškas šio nesibaigiančio proceso išeities taškas yra veiklos sistemos reikalaujamų kvalifikacijų tyrimas, o pabaigos taškas – mokymo turinio įvertinimas ir įdiegimas“. Tokiu atveju sudaromos prielaidos žvelgti į studijų turinį „kaip į nuolat kintančią ir atsinaujinančią sistemą“.

Autoriai Pukelis ir Savickienė (2003) nurodo, kad aktualiausi *studijų kokybės vertinimo institucijos lygmeniu aspektai* yra šie: misija, valdymas, strategija ir sprendimų priėmimas, personalo kvalifikacija, studentai, studijų tobulinimas ir valdymas, dėstymo kokybė, tyrimų strategija ir organizavimas, paslaugos teikiamos bendruomenei, kokybės užtikrinimo sistema, misijos įgyvendinimas ir tikslų pasiekimas.

Svarbiausi *studijų kokybės vertinimo programos lygmeniu aspektai* yra tokie:

- studijų programos tikslai ir uždaviniai,
- studijų programos turinys ir jo projektavimas,

- studijų programos struktūra,
- didaktinė koncepcija ir filosofija,
- studijų metodai,
- studentų darbas,
- studentų vertinimas,
- studentų skaičius,
- personalo kvalifikacija,
- įrangos tinkamumas,
- studijų turinio internacionalizavimas,
- vidinės kokybės užtikrinimo procedūros,
- pasiekti standartai,
- studentų ir dėstytojų nuomonė apie studijas.

Douglas (2001) požiūriu, studijų kokybės vertinimas turėtų būti daugiau orientuotas į studentus. Pasak jo, studentai patys turi save įvertinti. Baigę mokslus jie turėtų atsakyti į tokius klausimus: „Ar baigę studijas turėjo iš to naudos? Kokios? Ar jie gali dirbti pagal baigtą specialybę darbą? Ar jiems tam užtenka kompetencijų, kurių įgijo universitete?“

Didele dalimi studijų kokybę priklauso ir nuo programos dalykų parengimo, jų turinio, užsienio patirties panaudojimo, būsimo darbo vienokiomis ar kitokiomis sąlygomis įvertinimo, - teigia Pumputis (2002). Todėl aukštojo mokslo įstaigose dažnai atnaujinamos studijų programos, jų vienos disciplinos keičiamos kitomis, koreguojamas kreditų skaičius.

2.2. Logopedų rengimo apžvalga

Lietuvos Respublikos Aukštojo mokslo įstatyme (2000) teigiama, kad studijos yra „asmens mokymasis aukštojoje mokykloje pagal tam tikrą studijų programą“.

Šiaulių universiteto Socialinės gerovės ir negalės studijų fakultetas – vienintelė Lietuvos institucija, jau keletą dešimtmečių rengianti specialiuosius pedagogus bei logopedus. Nuo 2006 metų viešai skelbiamas specialiosios pedagogikos (logopedijos) studijų programos teikiamų kompetencijų ir gebėjimų aprašas. Logopedija dėstoma socialinių mokslų krypties specialiosios pedagogikos ir logopedijos specialybės studentams (Ivoškuvienė, Garšvienė, Ališauskienė, 2004). Ambrukaitis (2005) pažymi, jog per visą Socialinės gerovės ir negalės studijų fakulteto raidos istoriją kartu studijuojama logopedija ir specialioji pedagogika dabartinės studijos nepalyginanami

savarankiškesnės, demokratiškesnės nei anksčiau. Nors studijų turinį ir trukmę ir dabar reglamentuoja studijų planai ir programos, tačiau studentas turi teisę dirbti pagal individualų planą.

Lietuvoje specialiųjų pedagogų ir logopedų rengimas trunka 4 metus nuolatinėse studijose ir 5 metus pasirinkus iššęstines studijas. Ambrukaitis (2005) pabręžia, kad per pirmuosius dvejus studijų metus dominuoja disciplinos ugdančios *bendrają pedagogo humanitarinę kultūrą*: filosofija, bendroji psichologija, užsienio kalbos, kalbos kultūra, informatika, etno kultūra ir kitos. Siekiant specialiojo pedagogo ir logopedo kvalifikacijos, studijuojami *specialybės medicininiai pagrindai*: neurologija, vaiko anatomija, fiziologija ir higiena, protinio atsilikimo formos, vaiko psichopatologija, kalbos ir klausos organų anatomija ir patologija bei kiti. Yra disciplinų, tiesiogiai susijusių su pedagogine praktika.

Tolesnieji bakalauro studijų metai skirti įgyti pedagoginiam, psichologiniam ir metodiniam rengimui dirbti specialiuoju pedagogu ir logopedu bet kurio tipo ugdymo įstaigoje. Tuo tikslu studijuojami bendrieji ugdymo pagrindai, logopedija, dalykų pagrindai ir metodikos, organizuojama logopedinė ir mokytojo darbo praktika bendrojo lavinimo ir specialiojoje mokykloje. Kiekvieną semestrą yra po keletą pasirenkamųjų disciplinų.

Ivoškuvienės, Garšvienės ir Ališauskienės 2004 metais parengtoje „*Savarankiškų studijų programoje*“ logopedijos kursą sudaro trys moduliai. Iš viso logopedijos modulis apima 21 kreditą (15 – teorija, pratybos ir laboratoriniai darbai; 6 – logopedo praktika). Logopedijos studijų programoje išskiriami pagrindiniai studijų tikslai, uždaviniai, įgyjamos žinios, plėtojami mokėjimai ir įgūdžiai. Programoje taip pat nurodomi atskiri studijų dalykų skyriai, temos, žinių ir gebėjimų vertinimo sistema.

Pirmasis logopedijos modulis: apimtis 5 kreditai. Paskaitų metu aptariami bendrieji logopedijos klausimai, studentai supažindinami su kalbėjimo, kalbos ir komunikacijos sutrikimų klasifikacija ir terminija, įvairiomis sutrikimo priežastimis, aptariami vaikų bendravimo, kalbėjimo ir kalbos raidos dėsningumai ir sutrikimų identifikavimas, analizuojami kaip kurie kalbėjimo ir kalbos sutrikimai bei jų įveikimo strategijos.

Antrasis logopedijos modulis: apimtis 5 kreditai. Aptiriamos penkios sutrikimų grupės: dizartrijs, alalija, kalbos neišsivystymas, rašomosios kalbos sutrikimai ir sklандаus kalbėjimo sutrikimai.

Trečiasis logopedijos modulis: apimtis 5 kreditai. Modulyje nagrinėjamos tokios sutrikimų grupės: afazija ir disfazija, afonija ir dizfonija bei nežymiai, vidutiniškai ir žymiai sutrikusio intelekto, taip pat asmenų, turinčių regos ir klausos sutrikimų, kalbėjimo sunkumai, aptiriamas autizmas, mutizmas bei alternatyvioji komunikacija.

Kalvaitis, Tamošiūnas, Valiuškevičiūtė (2007) teigia, jog būsimųjų pedagogų studijos aukštojoje mokykloje, taip pat ir pedagoginė praktika, pirmiausiai grįstina savarankišku studentų darbu, kaip vienu iš veiksmingiausių profesinės kompetencijos įgijimo būdų. Pedagogų rengimo koncepcijoje rekomenduojama, kad pedagoginė praktika apimtų ne mažiau nei 20 kreditų. Šiame dokumente teigiama, kad pedagoginė praktika, jei taikomas lygiagretusis pedagogų rengimo modelis, turėtų prasidėti jau pirmaisiais metais. Net ir organizuojant studijas pagal nuoseklųjį pedagogų rengimo modelį paaiškėja, kad kuo anksčiau prasideda pedagoginė praktika tuo greičiau įsitikinama savo pasirinkimo, studijuoti pedagoginę specialybę, teisingumu. Dapkienė ir Jovaiša (cit. Aukštkalnytė, 2001) nurodo, kad studentus pedagoginei praktikai būtina rengti ne tik profesiniu, bet ir psichologiniu aspektu. Jie turėtų būti supažindinami ne tik su pedagoginės praktikos turiniu, organizavimo metodika, bet ir skatinami suprasti aktyvumo ir kūrybiškumo reikšmę, o ypač bendravimo pamokoje specifiką.

2.2.1. Praktikų apžvalga ir paskirtis

Pedagogų rengimo koncepcijoje (2004) rašoma, kad pedagoginė praktika turėtų būti grindžiama tiesioginiu studentų dalyvavimu profesinėje pedagoginėje veikloje. Kaip reglamentuojama Studentų pedagoginės praktikos koncepcijoje (2009), *praktikos paskirtis* yra sudaryti studentams palankias galimybes praktine veikla gilinti ir įvertinti reikalingas teorines žinias, formuoti(s) praktinės ir tiriamosios veiklos įgūdžius bei profesinį identitetą bei laikytis profesinės etikos principų.

Specialiosios pedagogikos (specializacija: logopedija) studijų programos studentai atlieka 4 pedagogines praktikas įvairiose ugdymo įstaigose. Atliekant visas praktikas studentai privalo remtis išsamiais kiekvienos praktikos instrukcijomis, kuriose yra nurodomi: pagrindiniai tikslai, uždaviniai, privalomi atsiskaitymo būdai, terminai ir vertinimo sistema. Pasak Jovaišos (cit. Aukštalnytė, 2001), pedagoginėje praktikoje tinkamos komunikacijos trūkumai labai trukdo normalų pedagoginį procesą.

*Stebimosios pedagogo praktikos instrukcijose*⁹ (2009), pažymėta, jog studentas praktikos metu turi susipažinti su ikimokyklinio ir mokyklinio amžiaus vaikais, turinčiais klausos, kalbos,

⁹ Specialiojo pedagogo praktikos bendrojo lavinimo mokykloje instrukcija, 2009; Žemesniųjų klasių specialiojo pedagogo praktikos specialiojoje mokykloje instrukcija, 2009).

regos, motorikos ar intelekto sutrikimų. Taip pat susipažinti su logopedo, specialiojo pedagogo veikla įvairiose amžiaus grupėse, suvokti specialiojo ugdymo esmę, pedagogų funkcijas, ugdomosios veiklos modelius bei ugdyti savirefleksijos, kritinio ir kūrybinio mąstymo gebėjimus. Atliekant pedagogo praktikas, svarbu susipažinti su specialiosios pedagoginės pagalbos sistema, įgyti darbo su specialiuųjų ugdymosi poreikių turinčiais vaikais gebėjimų, planuoti ir vesti pamokas, atlikti mokinių specialiuųjų ugdymo(si) poreikių vertinimą tiek specialiojoje, tiek bendrojo ugdymo mokykloje. Taip pat konsultuoti mokinius, pedagogus, tėvus (globėjus) ugdymo(si) klausimais.

Išklauius 3 logopedijos modulius, organizuojama logopedo praktika. Praktikos metu studentai privalo remtis „*Logopedo praktikos instrukcija*“. Dokumente akcentuojami, logopedo praktikai keliami specifiniai uždaviniai, kuriuos studentai privalo įgyti praktinio darbo metu:

- įtvirtinti kalbos ir komunikacijos sutrikimų tyrimo, įvertinimo, išvadų formulavimo įgūdžius;
- susipažinti su logopedo darbo organizavimu, įvairaus profilio ugdymo, gydymo bei globos įstaigose;
- mokytis sudarinėti kalbos ir komunikacijos sutrikimų įveikimo individualiasias programas;
- planuoti kasdienes pratybas;
- įvertinti stebimų pratybu analizes;
- vesti pratybų refleksijos įgūdžius.

Pasak Ivanauskienės ir Liobikienės (2005), pasirengimas reflektuoti bei pats refleksijos procesas yra praktikos pagrindas. Reflektuodami mes pažįstame save, pažvelgiame į tą pačią problemą iš įvairių perspektyvų, apmąstome ne tik teigiamą, bet ir neigiamą patirtį, suvokdami savo silpnąsias ir stipriąsias sritis.

Kaip pageidaujama „*Logopedo praktikos instrukcijoje*¹⁰“, kiekvienos praktikos pabaigoje studentas privalo apibendrinti savo atliktą praktiką. Jis rašo atliktos praktikos analizę, kurioje pateikiamos savirefleksijos (savistabos, savianalizės), kritinio bei kūrybinio mąstymo gebėjimai.

Pukelio (2004) teigimu, pedagoginė praktika yra svarbiausias pedagoginių studijų komponentas pedagogų ir logopedų rengimo procese. Todėl ruošiant būsimus pedagogus ypač svarbu atrasti tokį pedagoginės praktikos modelį, kuris padėtų būsimiems pedagogams suprasti vaikystės fenomeną, perimti šiuolaikinius ugdymo pagrindus bei įgyti praktinio darbo kompetencijų.

¹⁰ Žiūrėti 3 priedą.

3 skyrius. LOGOPEDŲ IR STUDENTŲ POŽIŪRIS Į SAVO SPECIALYBĖS STUDIJAS

3.1. Tyrimo metodika

Tyrimas atliktas 2 būdais: anketinės apklausos metodu ir turinio (*content*) analizė. Remiantis tyrimo objekto teorine analize, studijų kokybei vertinti parengta struktūruota, pusiau uždaro tipo anketa, sudaryta iš nominalinių ir ranginių skalių (žr. 1, 2 priedus). Anketų struktūra: 1) *demografinis* (duomenys apie tiriamuosius: anketos studentams - lytis, studijų forma, kursas; anketos logopedams – lytis, amžius, išsilavinimo įgijimo metai, pedagoginio darbo stažas, specialybė ir pareigos); 2) *klausimų blokas*, skirtas išsiaiškinti respondentų požiūrį į specialiosios pedagogikos (logopedijos) studijų programą ir atskleisti specialistų poreikius. Abiejų anketų klausimai orientuoti į esamos būklės vertinimą. Anketos sudarytos remiantis Rodzevičiūtės (2006) daktaro disertacija: vidurinės mokyklos mokytojo pedagoginio kompetentingumo turinio ir struktūros pagrindimai. Buvo atlikta studentų praktikos savirefleksijos analizė. Studentai, rengdami praktikos analizę, demonstravo savirefleksijos (savistabos ir savianalizės) kritinio bei kūrybinio mąstymo gebėjimus. Logopedo praktikos instrukcijoje buvo pateikti orientaciniai klausimai, kuriais studentas galėjo vadovautis apibendrinamas praktiką.

Tyrimas atliktas Šiaulių universiteto Socialinės gerovės ir negalės studijų fakultete 2010-2011 metais, apklausti studentai bei įvairiuose miestuose dirbantys logopedai. Taip pat buvo naudojama internetinė studentų bei logopedų apklausa¹¹. Internetinių apklausų rezultatai pateikiami viešai internete.¹²

Statistinėms tendencijoms ir ryšiams nustatyti taikyta deskriptyvinė analizė (procentiniai dažniai ir vidurkiai). Empiriniai duomenys buvo apdoroti SPSS-PC 11.0 for Windows ir Microsoft Office Exel 2003 programomis.

3.2. Tyrimo rezultatai ir jų analizė

3.2.1. Demografinio bloko duomenys

Apklausa sudaryta iš 2 anketų, skirtų studentams ir logopedams. Iš viso buvo išdalinta 250 anketų: 150 – studentams ir 100 – logopedams, iš kurių sugrįžo – 199 (grįžtamumas – 79,6%). Taip pat buvo pateikta elektroninė anketų versija. Ja pasinaudojo 99 respondentai. Apklausoje dalyvavo

¹¹ <http://www.manoapklausa.lt/surveys/>

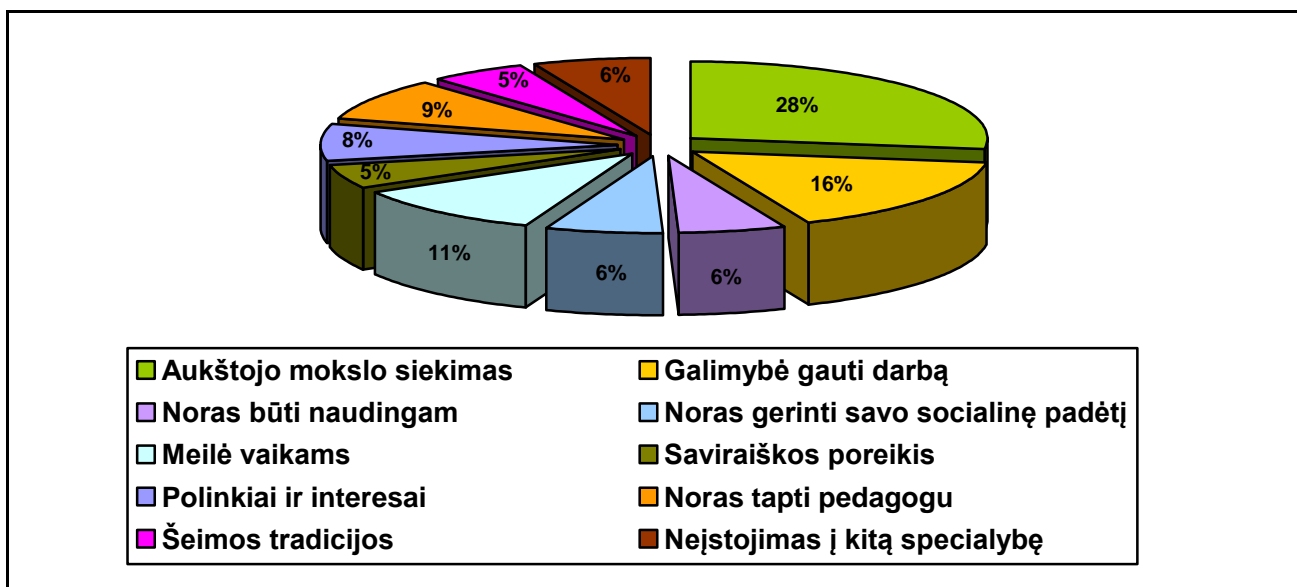
Specialiosios pedagogikos (specializacija – logopedija) dieninių ir neakivaizdinių studijų programų III-IV kurso studentai bei įvairių miestų ir rajonų logopedai.

Duomenys apie studentus dalyvavusius tyrime. Didžiąją tyrimo respondentų dalį sudarė moterys (95,6%), žymiai mažiau tarp respondentų buvo vyrų (4,4%). Tyrime dalyvavo 91,3% - III kurso ir 8,7% - IV kurso studentų. Didžioji dauguma tyrimo dalyvių buvo dieninio skyriaus studentai (91,3%), tačiau buvo ir neakivaizdinių studijų studentų -8,7 %.

Duomenys apie logopedus. Dauguma tyrime dalyvavusių logopedų buvo moterys (97 %). Vyrų logopedų buvo žymiai mažiau – apie 3% visų apklaustųjų logopedų. Respondentų amžiaus vidurkis – 29 metai. Tyrime dalyvavo 65% jaunųjų logopedų (amžiaus tarpsnis iki 30 metų). 30-50 amžiaus tarpsnio atstovų buvo 33%. Buvo logopedų, kuriems per 50 metų ir jie sudarė 2% visų respondentų. Šio tyrimo metu buvo aktualu sužinoti, prieš kiek metų logopedai baigė studijas. Jų pedagoginio darbo stažas įvairus. Daugiausiai tiriamųjų dirba mokyklose arba darželiuose, tačiau keli – poliklinikose ir ligoninėse.

3.2.2. Klausimų bloko rezultatų analizė

Studijų metu įgytas pasirengimas yra labai svarbus tolimesniame logopedo, kaip pedagogo darbe. Visų pirma, didelę įtaką turi specialybės pasirinkimo motyvai. Tad **pirmuoju tyrimo klausimu** siekta išsiaiškinti *studentų studijų pasirinkimo motyvus*.

1 pav. Studentų studijų pasirinkimo motyvai, %

¹² <http://manoapklausa.lt/res/23563369137813/> (logopedų gauti rezultatai) ir <http://manoapklausa.lt/res/23561316536846/> (logopedijos studentų gauti rezultatai)

Iš gautų tyrimo rezultatų matyti, jog daugiausiai, t.y. 28%, atsakiusių respondentų – logopedo specialybę pasirinko norėdami įgyti išsilavinimą, siekdami aukštojo mokslo. Taip pat buvo respondentų, kuriuos rinktis šią specialybę paskatino nuomonė apie palankias galimybes gauti darbą. Tai sudarė 16% visų tiriamųjų. Remiantis šiais gautais rezultatais galima teigti, kad šiuolaikinis jaunimas prieš renkantis specialybę pirmiausiai galvoja apie finansinius dalykus. Svarbiausias dėmesys yra skiriamas susikurtoms ateities vizijoms ir tolimesniam gyvenimui gerinti.

11% tiriamųjų, kaip vieną iš priimtinausių atsakymo variantų, pasirinko meilę vaikams. Respondentų nuomone, logopedo darbo negali dirbti asmuo, kuris nemyli vaikų ir neturi jokio noro su jais artimiau bendrauti ir skirti jiems daug savo dėmesio. Šis tyrimo rezultatas sutampa su Jakavičiaus, Juškos (1996) nuomone, nes ir jie teigia, kad nesant meilės vaikui – pedagogu neįmanoma būti. 9% ir 8% dalyvavusių tyrime asmenų nurodė, kad jie logopedo specialybę pasirinko dėl noro tapti pedagogu bei polinkių ir interesų. Keletą respondentų (t.y. po 6%), šią specialybę paskatino rinktis noras būti naudingam, noras gerinti socialinę padėtį ir neįstojimas į kitą specialybę. Vienu procentu mažiau, tai yra po 5% respondentų, tapti logopedais paskatino saviraiškos poreikis bei šeimos tradicijos.

Remiantis gautais rezultatais, daroma išvada, jog dauguma respondentų pirmiausia žiūri į ateitį. Prieš renkantis specialybę gerai apsversto visus socialinius ir finansinius niuansus. Didelį dėmesį skiria specialybės paklausai, darbo vietos radimui bei socialinės padėties gerinimui.

Susumavus **antrojo** (studentų) anketos **klausimo** (*Kokias logopedų kompetencijas reikėtų ugdyti studijų metais?*) duomenis, paaiškėjo jog svarbiausia būsimiems logopedams, studentų nuomone, yra gebėti naudotis IT (kompiuterinio raštingumo pagrindais) ir gebėti atlikti mokslinius tyrimus. Iš apibendrintų atsakymų ir lentelės matome, kad beveik visi, net 95.7% studentų mano, jog labai svarbu yra gebėti bendrauti ir bendradarbiauti su asmenimis bei grupėmis, taip pat gebėti taikyti tradicinius ir aktyvius mokymo(si) metodus darbo metu. Respondentų nuomone, viena iš svarbiausių kompetencijų, kurią reikėtų ugdyti studijų metais, yra „gebėjimas iškelti konkrečius, išmatuojamus bei pasiekiamus ugdymo(si) tikslus“. Nes nuo to priklauso ar bus matomi ir apčiuopiami ugdytinio mokymosi rezultatai ar ne. Taip pat nuo išsikeltų tikslų priklausys ar bus įgyvendinti ugdymo(si) tikslai.

Iš pateiktų kompetencijų mažiausiai reikalingos studijų metais, studentų nuomone (7.2%) yra „gebėjimas analizuoti pedagoginius reiškinius, išvelgti jų priežastis ir problemas, jų vystymosi tendencijas“ ir „gebėjimas padėti mokiniams pajusti savo veiklos prasmę, interesą veikti, taip

tampant visą gyvenimą besimokantiems ir mąstantiems“. Tokį menką šių kompetencijų svarbos pripažinimą galėjo lemti nepakankamas respondentų įsigilinimas į minėtų kompetencijų esmę

1 lentelė

Kokias logopedų kompetencijas reikėtų ugdyti studijų metais? (studentų nuomonė), %

<i>Kompetencijos</i>	<i>Vertinimas</i>	<i>Būtina</i>	<i>Neturiu nuomonės</i>	<i>Nebūtina</i>
Gebėjimas naudotis IT (kompiuterinio raštingumo pagrindai)		98.6	1.4	0
Gebėjimas atlikti mokslinius tyrimus		98.6	1.4	0
Gebėjimas taikyti tradicinius ir aktyvius mokymo(si) metodus		95.7	2.9	1.4
Gebėjimas išskirti konkrečius, išmatuojamus bei pasiekiamus ugdymo(si) tikslus.		88.4	10.1	1.4
Gebėjimas padėti mokiniams pajusti savo veiklos prasmę, interesą veikti, taip tampant visą gyvenimą besimokantiems ir mąstantiems		85.5	7.2	7.2
Gebėjimas remtis logopedijos mokslo principais		82.6	11.6	5.8
Gebėjimas analizuoti pedagoginius reiškinius, išvystyti jų priežastis ir problemas, jų vystymosi tendencijas		72.5	20.3	7.2
Gebėjimas įvertinti dabarties situaciją (privalumus, trūkumus, galimybes, pavojus)		68.1	27.5	4.3

Tyrimo metu toks pat klausimas: „*kokias logopedų kompetencijas reikėtų ugdyti studijų metais?*“ buvo pateiktas ir logopedams. Pagal gautus duomenis paaiškėjo, kad visi pedagogai mano vienareikšmiškai (100%), jog pati svarbiausia kompetencija, kurią privaloma ugdyti studijų metais yra *gebėjimas padėti ugdytiniam pajusti logopedijos pratybų savo veiklos prasmę, interesą veikti*. Taip pat respondentų manymu (94.4%), labai svarbu yra *bendrauti ir bendradarbiauti su asmenimis, grupėmis*. Ne maža dalis apklaustųjų logopedų, t.y. po 88.9% pritarė nuomonei, jog studijų metais svarbu yra išmokyti analizuoti kalbos kalbėjimo sutrikimus, išvystyti jų priežastis ir problemas, jų vystymosi tendencijas bei gebėti taikyti tradicinius ir aktyvius mokymo(si) metodus. Mažiausiai reikalinga kompetencija, respondentu manymu yra „gebėjimas atlikti mokslinius tyrimus“. Analizuojant gautus rezultatus paaiškėjo, kad tik 38.9% respondentų mano, kad ši kompetencija yra būtina, o 27.8% mano, kad tai yra visiškai nebūtina. Galima teigti, jog logopedai praktikai, kasdien dirbdami su ugdytiniais, daugiau mąsto apie savo darbo konkrečius rezultatus (vaikų pasiekimus), rengia labiau metodinio nei mokslinio tiriamojo pobūdžio leidinius, tad mokslinius tyrimus atlieka rečiau. Kvieskienės, Indrašienės, Targamadzės ir Valeckienės (2006) tyrimo duomenimis tik 34,7% logopedų pažymi dalyvavimo mokslo tiriamojoje veikloje funkciją.

Kokias logopedų kompetencijas reikėtų ugdyti studijų metais? (logopedų nuomonė), %

<i>Kompetencijos</i>	<i>Vertinimas</i>	<i>Būtina</i>	<i>Neturiu nuomonės</i>	<i>Nebūtina</i>
Gebėjimas padėti ugdytiniams pajusti logopedijos pratybų savo veiklos prasmę, interesą veikti.	100	0	0	0
Kompetencija bendrauti ir bendradarbiauti su asmenimis, grupe	94.4	5.6	0	0
Gebėjimas taikyti tradicinius ir aktyviusius mokymo(si) metodus	88.9	11.1	0	0
Gebėjimas analizuoti kalbos kalbėjimo sutrikimus, išvelgti jų priežastis ir problemas, jų vystymosi tendencijas	88.9	5.6	5.6	5.6
Gebėjimas remtis logopedijos mokslo principai	88.9	5.6	5.6	5.6
Gebėjimas iškelti konkrečius, išmatuojamus bei pasiekiamus ugdymo(si) tikslus.	83.3	11.1	5.6	5.6
Gebėjimas įvertinti logopedijos dabarties situaciją (privalumus, trūkumus, galimybes, pavojus)	77.8	22.2	0	0
Gebėjimas naudotis IT (kompiuterinio raštingumo pagrindai)	77.8	16.7	5.6	5.6
Gebėjimas atlikti mokslinius tyrimus	38.9	33.3	27.8	27.8

Remiantis abiejų respondentų grupių gautais rezultatais galima daryti išvadą, kad tiek studentų, tiek logopedų nuomone, svarbiausias ugdytinias gebėjimas yra bendrauti ir bendradarbiauti su asmenimis ir jų grupėmis bei ugdyme taikyti tradicinius ir aktyviusius mokymo(si) metodus. Taip pat šiuolaikinėje visuomenėje yra svarbu gebėti naudotis IT, nes tai praturtina ne tik pedagogų, bet ir jų ugdytinių pasaulėžiūrą ir suvokimą naudojant naujas technologijas.

Trečiuoju studentų ir antruoju logopedų **anketos klausimu** siekta išsiaiškinti respondentų nuomonę, *kokius gebėjimus reikėtų ugdyti studijų metais*. Buvo palyginti studentų ir logopedų atsakymai. Kadangi atsakymai yra ranginio tipo kintamieji, analizei pasirinktas neparаметrinis Mann-Whitney kriterijus. Šio testo rezultatai pateikiami 3 lentelėje:

Kaip matome iš 3 lentelėje pateikiamų duomenų, daugeliu klausimų apie tai, kokius gebėjimus reikėtų ugdyti studijų metais, studentų ir logopedų nuomonės sutampa (kai $p > 0,05$). Statistiškai reikšmingai skiriasi požiūris į du aspektus – vaiko kalbos tyrimą ($p = 0,045$) ir kalbos, kalbėjimo ir komunikacijos sutrikimų nustatymą ($p = 0,047$). Studentai dažniau mano, kad šiuos gebėjimus

būtina ugdyti studijų metais, o logopedams šie aspektai atrodo esantys mažesnės svarbos. Tiek studentai, tiek logopedai ugdytiniais pripažįsta beveik visus pateiktus gebėjimus.

3 lentelė

Gebėjimai, ugdytini studijų metais, %

<i>Vertinimas</i>		<i>Būtina</i>	<i>Neturiu nuomonės</i>	<i>Nebūtina</i>	<i>Mann-Whitney Z reikšmė</i>	<i>p reikšmė</i>
<i>Gebėjimai</i>						
Vaiko kalbos, kalbėjimo įvertinimas	<i>Studentai</i>	98.6	1.4	0	-2,005	0,045
	<i>Logopedai</i>	88.9	5.6	5.6		
Kalbos, kalbėjimo ir komunikacijos sutrikimų nustatymas	<i>Studentai</i>	98.6	1.4	0	-1,989	0,047
	<i>Logopedai</i>	88.9	11.1	0		
Kitų specialistų konsultavimas	<i>Studentai</i>	89.9	1.4	8.7	-1,261	0,207
	<i>Logopedai</i>	88.9	11.1	0		
Tėvų konsultavimas	<i>Studentai</i>	89.9	1.4	8.7	0,000	1,000
	<i>Logopedai</i>	88.9	11.1	0		
Sutrikimų įveikimo programų sudarymas	<i>Studentai</i>	84.1	10.1	5.8	-0,482	0,630
	<i>Logopedai</i>	88.9	5.6	5.6		
Ugdytinių motyvacijos skatinimas	<i>Studentai</i>	85.5	7.2	7.2	-0,186	0,852
	<i>Logopedai</i>	83.3	11.1	5.6		
Ugdymo programų adaptavimas ir modifikavimas	<i>Studentai</i>	78.3	13	8.7	-0,978	0,328
	<i>Logopedai</i>	88.9	5.6	5.6		
Logopedo veiklos reflektavimas	<i>Studentai</i>	73.9	17.4	8.7	-0,820	0,412
	<i>Logopedai</i>	83.3	11.1	5.6		
Užsienio kalbos mokėjimas	<i>Studentai</i>	47.8	15.9	36.2	-0,716	0,474
	<i>Logopedai</i>	61.1	5.6	33.3		

Išnagrinėjus gautus atsakymus paaiškėjo, kad studijų metais tiek logopedų, tiek studentų nuomone, būtina yra ugdyti vaiko kalbos tyrimo bei kalbos, kalbėjimo ir komunikacijos sutrikimų nustatymo gebėjimus. Šiuos, kaip svarbiausius gebėjimus nurodė 98,6% logopedų ir 88,9% studentų. Taip pat, kaip vienus iš būtinausių gebėjimų abi respondentų grupės (logopedai -89,9%, studentai – 88,9%) pažymėjo pedagogų ir tėvų konsultavimą. Analizuojant gautus duomenis atsiskleidė, jog kai kurių studentų nuomone (8,7%) kitų pedagogų ir tėvų konsultavimo gebėjimai yra nebūtinai. Tačiau logopedai (0%) griežtai pasisako, kad tai yra vienas iš būtinausių gebėjimų. Vieninga visų tiriamųjų nuomonė buvo pasisakant apie kalbos, kalbėjimo ir komunikacijos sutrikimų nustatymų būtinumą, tačiau 11% logopedų susilaikė, pasakydami, kad šiuo klausimu

neturi nuomonės. Nežiūrint to, kad Lietuvos logopedų asociacija yra dviejų tarptautinių asociacijų narė, apklausti studentai (36.2%) ir logopedai (33.3%) mano, jog užsienio kalbos mokėjimas yra nebūtinasis.

Atsakymai parodo, daugumos studentų ir logopedų nuomone, svarbiausi gebėjimai yra susiję su logopedijos dalyku, tai yra vaiko kalbos tyrimo bei įvairių sutrikimų nustatymo gebėjimais. Labiausiai nustebino gauti duomenys apie užsienio kalbos mokėjimo nebūtinumą. Betgi šiais laikais bet kokia užsienio kalba turėtų būti kiekvieno pedagogo privalomas gebėjimas, neatsižvelgiant į jo profesinę sritį.

4 lentelė

Logopedų įsivertinimas, %

	<i>Labai gerai</i>	<i>Vidutiniškai</i>	<i>Silpnai</i>	<i>Tokio gebėjimo neturiu</i>
Gebėjimas naudoti įvairias komunikacijos priemones ir formas	61.1	33.3	0	5.6
Gebėjimas teikti profesionalias konsultacijas vaikų tėvams ir specialistams, vaikų kalbos įvertinimo ir ugdymo klausimais	50	44.4	0	5.6
Gebėjimas įvertinti kalbėjimo, kalbos ir komunikacijos sutrikimus bei praktiškai taikyti kalbos ugdymo sistemas.	50	38.8	5.6	5.6
Vaikų, turinčių kalbos ir kalbėjimo sutrikimų, tipologinių ir individualių bruožų išmanymas	44.4	44.4	11.2	0
Logopedijos teorijos išmanymas ir praktiniai gebėjimai bei gebėjimas juos taikyti savo veikloje	38.8	55.6	0	5.6
Mokslinio darbo organizavimo pagrindai	27.8	44.4	22.2	5.6
Gebėjimas konceptualiai reikšti idėjas	27.8	61.1	11.1	0
Tyrėjo, reflektuojančio pokyčius, kompetencijos	16.7	61.1	22.2	0

Tyrimo metu, **trečiuoju logopedų anketos klausimu** buvo paprašyta *įvertinti savo studijų metu įgytus gebėjimus*. Gebėjimai pagal logopedų įvertinimus buvo sugrupuoti į keturias grupes: „labai gerai“, „vidutiniškai“, „silpnai“ ir „tokio gebėjimo neturiu“.

Remiantis apklausos rezultatais, galima teigti, kad geriausiai (61.1%) logopedai *geba naudoti įvairias komunikacijos priemones ir formas*. Taip pat apklaustieji pedagogai, kaip vienus iš geriausių savo gebėjimų vertina *teikti profesionalias konsultacijas vaikų tėvams ir specialistams, vaikų kalbos įvertinimo ir ugdymo klausimais* bei *įvertinti kalbėjimo, kalbos ir komunikacijos sutrikimus bei praktiškai taikyti kalbos ugdymo sistemas*. Logopedų nuomone, tokius gebėjimus turi

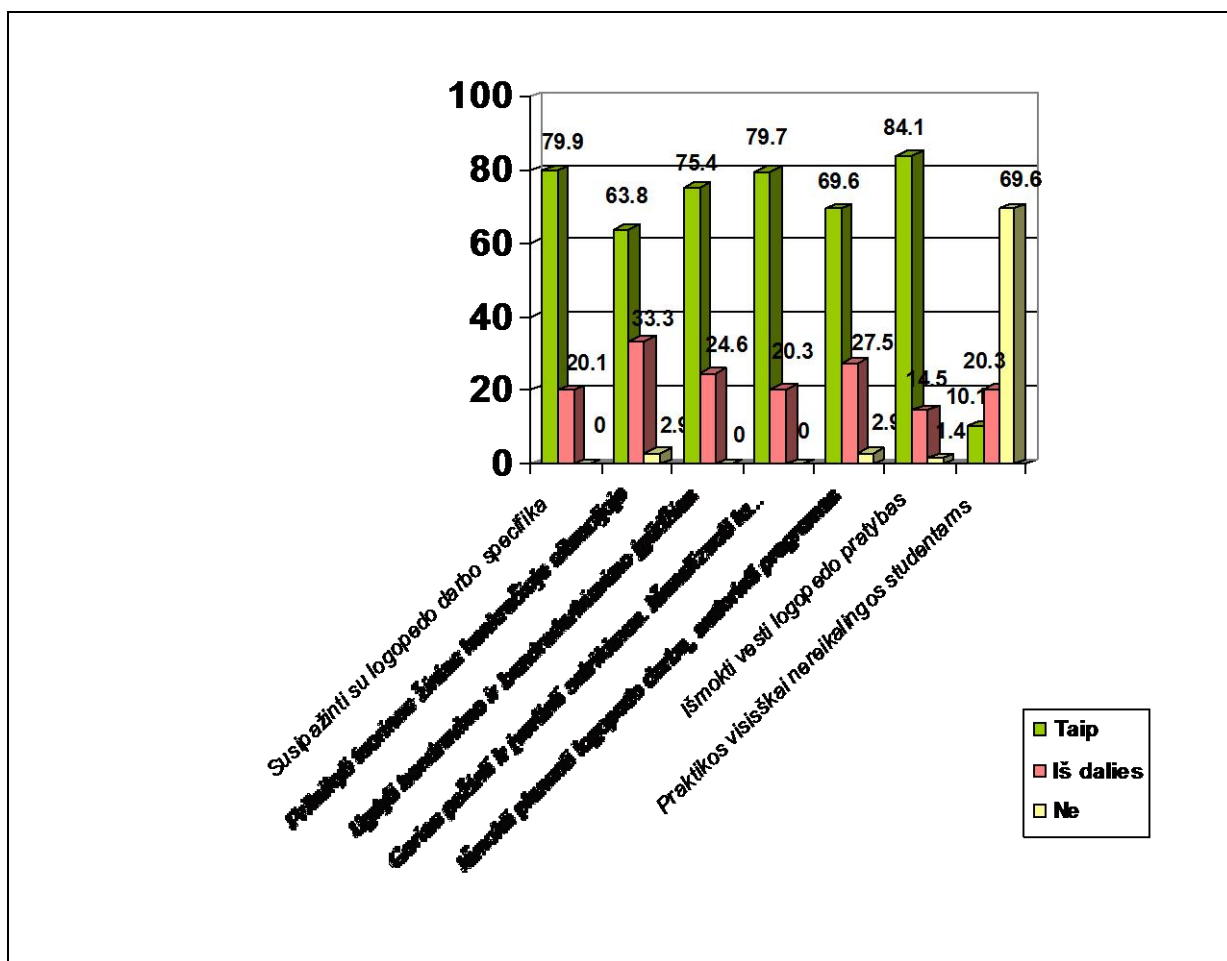
puse dirbančiųjų respondentų. Kadangi minėti gebėjimai labai svarbūs kasdieniniam logopedo darbui, pedagogų pasirinkimas suprantamas.

Pasak tiriamųjų, daugiau nei pusė (61.1%) logopedų turi vidutiniškai suformuotus *tyrėjo, reflektuojančio pokyčius kompetencijų bei gebėjimų conceptualiai reikšti idėjas*.

Ivoškuvienė, Makauskienė, Valančiūtė (2008) nustatė, kad logopedai blogiausiai vertina savo gebėjimą atlikti mokslinius tyrimus. Tai galėjo lemti ir tai, kad baigdami aukštąsias mokyklas bakalauro darbus visi absolventai rengia dar ne taip senai.

Keletas logopedų mano, kad kai kurių gebėjimų jie visiškai neturi.

Ketvirtuoju studentų anketos klausimu buvo siekiama išsiaiškinti, kas yra logopedinė praktika studentams, pateikiant nepabaigtą sakinį „*Pedagoginė praktika – tai galimybė...*“. Studentai galėjo įvertinti pateiktus teiginius išreikšdami nuomonę atsakymais „taip“, „iš dalies“ ir „ne“.

2 pav. Pedagoginė praktika studentams – tai galimybė..., %

Apibendrinant studentų nuomonę apie praktiką, galima teigti, jog daugelis studentų pripažįsta logopedinės praktikos reikšmę. Daugiau nei trims ketvirtadaliams studentų *praktika – tai galimybė susipažinti su logopedo darbo specifika*. Su teiginiu, jog praktika – tai galimybė *pritaikyti teorines žinias konkrečioje situacijoje*, sutinka 63.8%, iš dalies – 33.3%, nesutinka – 2.9% respondentų. Iš apibendrintų atsakymų ir diagramos matyti, kad su teiginiu, jog praktika, tai *galimybė ugdyti bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžius* ir, kad tai yra *galimybė geriau pažinti ir įvertinti sutrikimus*, sutinka daugiau nei trys ketvirtadaliai studentų. Respondentų teigimu, *išmokti planuoti logopedo darbą, sudarinėti programas* tikrai įmanoma praktikos metu. Su šiuo teiginiu sutinka 69.6%, iš dalies – 27.5%. ir nesutinka – 2.9%. Dažniausias (t.y. 84.1%) studentų pasirinktas atsakymas buvo „*išmokti vesti pratybas*“. Su paskutiniu pateiktu teiginiu, jog „*praktikos visiškai nereikalingos studentams*“ nesutiko daugiau nei pusė respondentų, o šis teiginys vis dėl to priimtinas buvo 10.1% studentų.

Remiantis gautais rezultatais, daroma išvada, kad labiausiai studentams praktiką apibūdinantis teiginys yra „*išmokti vesti logopedo pratybas*“, daugumos respondentų nuomone, tai vienintelis būdas studijų metu iš arčiau susipažinti su logopedo darbu ir jo specifika. ir geras pavyzdys tolimesniam darbui.

Penktasis abiejų anketų **klausimas** buvo skirtas tikslui norint sužinoti visų *tiriamųjų nuomonę apie logopedinės praktikos užduotis*. Analogišku principu, naudodami Mann-Whitney neparametriniams duomenims skirtą kriterijų, palyginsime studentų ir logopedų atsakymus į klausimą apie logopedinės praktikos užduotis.

Logopedo praktikos vertingumas taip pat priklauso ir nuo atliekamų užduočių jų metu. Tik jų dėka studentai gali įgyti logopedui svarbių praktinių gebėjimų. Todėl tiek studentų, tiek logopedų buvo klausama apie logopedinės praktikos užduotis. Testo rezultatus matome 5 lentelėje:

Jūsų nuomonė apie logopedinės praktikos užduotis, %

<i>Praktikos užduotys</i>		<i>Taip</i>	<i>Iš dalies</i>	<i>Ne</i>	<i>Mann-Whitney Z reikšmė</i>	<i>p reikšmė</i>
Užsiėmimų vedimas padeda artimiau susipažinti su vaikais, išsiaiškinti jiems kylančias problemas bei rasti jų sprendimo būdus	Studentai	82.6	15.9	1.4	-0,096	0,924
	Logopedai	72.2	16.7	11.1		
Planų rašymas padeda apgalvoti užsiėmimo eigą bei užduotis	Studentai	65.2	34.8	0	-0,558	0,577
	Logopedai	50	33.3	16.7		
Daugelis užduočių padeda susipažinti su logopedo darbo specifika	Studentai	65.2	31.9	2.9	-0,648	0,517
	Logopedai	38.9	55.6	5.6		
Tyrimo kortelių pildymas padeda įsijausti į logopedo vaidmenį	Studentai	56.5	39.1	4.3	-0,875	0,382
	Logopedai	61.1	27.8	11.1		
Pamokų protokolai ir analizės reikalingos tik pirmosiose praktikose	Studentai	39.1	55.1	5.8	-0,255	0,799
	Logopedai	50	44.4	5.6		

Daugiausia respondentų (studentų 82.6%, logopedų 72.2%) mano, jog *pratybų vedimas padeda artimiau susipažinti su vaikais, išsiaiškinti jiems kylančias problemas bei rasti jų sprendimo būdus*. Tai yra viena iš svarbiausių logopedo praktikos darbų. Trupučių daugiau nei pusė (55.6 %) logopedų teigia, jog jiems iš dalies *daugelis užduočių padeda susipažinti su logopedo darbo specifika*. Tačiau logopedų manymu, mažiausiai (16.7%) naudinga užduotis yra *planų rašymas*. Patirtis bei ugdytinių gebėjimų žinojimas leidžia prieš pratybas atrinkti tinkamas užduotis iš turimų gausių rinkinių. Tačiau galimos ir kitos tokio teiginio priežastys.

Remiantis gautais rezultatais, galima daryti išvadą, kad užsiėmimų vedimas padeda artimiau susipažinti su vaikais, išsiaiškinti jiems kylančias problemas bei rasti jų sprendimo būdus. Taip pat pastebima, jog studentams ir pedagogams yra priimtinas tyrimo kortelių pildymas. Galima teigti, jog tai studentams padeda lengviau įsijausti į logopedo vaidmenį praktikos metu. 5 lentelėje pateikiami Mann-Whitney testo rezultatai rodo, jog statistiškai reikšmingų skirtumų (kai $p < 0,05$) tarp *studentų ir logopedų nuomonių apie logopedinės praktikos užduotis nenustatyta*. Taigi galima daryti išvadą, kad abi respondentų grupės panašiai vertina logopedinės praktikos užduotis.

Logopedinės praktikos metu studentai įgyja specifinių gebėjimų. **6 studentų anketos klausimu** tyrimo metu studentų buvo paprašyta *įvertinti savo įgytus sugebėjimus*.

6 lentelė

Studentų gebėjimų įsivertinimas, %

<i>Gebėjimai</i>	<i>Labai geri gebėjimai</i>	<i>Vidutiniai gebėjimai</i>	<i>Nesuformuoti gebėjimai</i>
Bendrauti su asmenimis, turinčiais kalbos ir kalbėjimo sutrikimų	33.3	58	8.7
Organizuoti mokymą per pratybas	29	55.1	15.9
Bendrauti ir bendradarbiauti su kitais specialistais	26.1	63.8	10.1
Planuoti pratybas (rengti pratybų planus)	24.6	66.7	8.7
Ugdyti ugdytinių motyvaciją	24.6	58	17.4
Vertinti ugdytinių pasiekimus	15.9	69.6	14.5
Bendrauti ir bendradarbiauti su ugdytinių tėvais	15.9	56.5	27.5
Pildyti logopedo dokumentaciją	13	52.2	34.8
Sudaryti individualias ugdymo programas	10.1	47.8	42

Labai gerai ir vidutiniškai dauguma studentų įvertino beveik visus gebėjimus, išskyrus individualių programų sudarymą bei dokumentacijos pildymą.

Trečdalis studentų, kaip geriausiai įsivertintina gebėjimą pasirinko „*bendrauti su asmenimis turinčiais kalbos kalbėjimo sutrikimų*“. Daugiau nei pusę studentų (69.6%), teigė, kad turi vidutiniškai išlavintus gebėjimus *vertinant ugdytinių poreikius*. Kaip vieną iš labiausiai nesuformuotų gebėjimų, studentai išskyrė *individualių ugdymo programų sudarymą*. Šio gebėjimo neturi 42% respondentų. Logopedų praktikos instrukcijoje numatyta ugdyti šį gebėjimą. Tačiau studentams, pradėdant praktiką, jos jau būna sudarytos logopedų, tad tik pratybų metu iki praktikos studentai pabando jas rengti.

Labai skirtingai studentai vertinti savo gebėjimą „*bendrauti ir bendradarbiauti su ugdytinių tėvais*“. Neigiamai pastarąjį sugebėjimą vertino 27.5% studentų, vidutiniškai - 56.5%, o teigiamai - 15.9% respondentų. Galima teigti, kad logopedai mažai progų sudarė įprastai bendradarbiauti su tėvais, o studentams trūko iniciatyvos.

Remiantis gautais duomenimis galima teigti, jog geriausiai studentams sekėsi bendrauti su asmenimis, turinčiais kalbos ir kalbėjimo sutrikimų bei bendrauti ir bendradarbiauti su kitais specialistais. Mažiausiai įvertinti gebėjimai - *sudaryti individualias ugdymo programas* bei *pildyti logopedo dokumentaciją*. Galima daryti išvadą, kad studentams trūksta kai kurių gebėjimų, susijusių su logopedo darbo specifika.

Kadangi šiuo klausimu įdomi ir logopedų nuomonė, tai jų buvo prašoma išsakyti savo nuomonę apie studentų gebėjimus, pastebėtus praktikos laikotarpiu.

7 lentelė

Logopedų nuomonė apie studentų gebėjimus, pastebėtus praktikos laikotarpiu, %

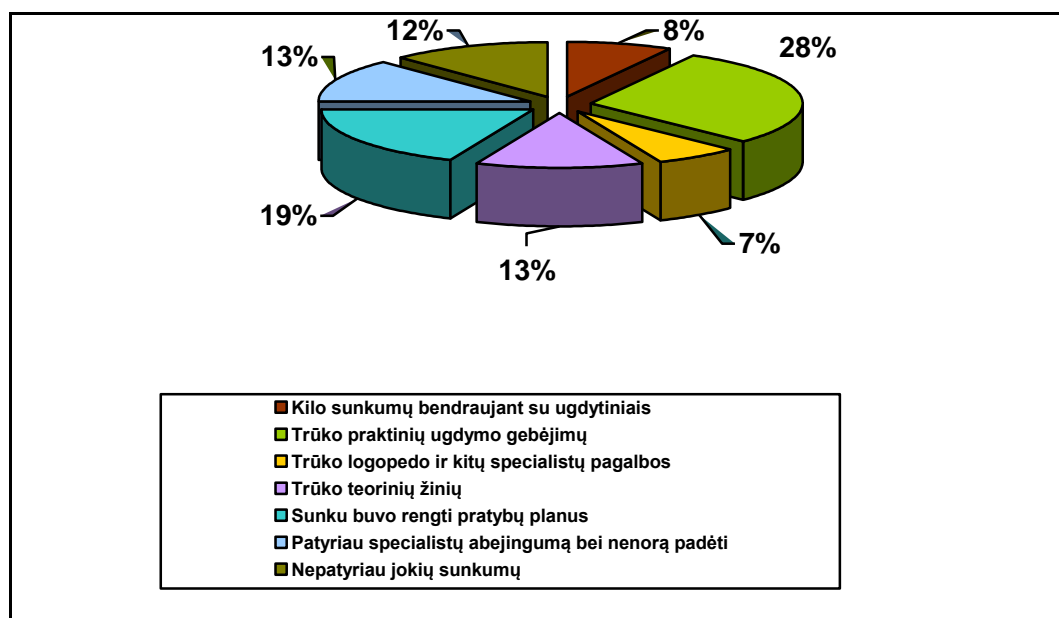
<i>Teiginys</i>	<i>Taip</i>	<i>Iš dalies</i>	<i>Ne</i>
Studentai domisi ugdytinių pasiekimais, šiltai bendrauja su mokiniais	83.3	16.7	0
Studentai gamina geras priemones, reikalingas logopedinei praktikai	72.2	27.8	0
Studentai sudomina mokinius savo vedamomis pratybomis, įtraukia juos į aktyvų mokymąsi	66.7	33.3	0
Rašo gerus planus kiekvienoms pratyboms, lanksčiai reaguoja į situacijas	55.6	44.4	0
Studentai kūrybiški, parengia ugdytiniams įvairių užduočių	38.9	50	11.1

Gana gerai studentų gebėjimus vertina ir logopedai. Daugiausia logopedų, t.y. 83.3%, pastebi, jog studentai domisi ugdytinių pasiekimais, šiltai su jais bendrauja. Pedagogai pastebi ir giria studentus už jų kūrybinius gebėjimus gaminan priemones, reikalingas logopedinės praktikos metu. Šiam teiginiui pritaria 72.2% respondentų. Taip pat dirbantys logopedai pastebi, jog dauguma (66.7%) studentų sugeba sudominti mokinius savo vedamomis pratybomis, geba įtraukti vaikus į aktyvų mokymąsi. Respondentų nuomone, tik dalis studentų, t.y. 55.6% rengia gerus planus kiekvienoms pratyboms bei lanksčiai reaguoja į situacijas. Mažiausiai (38.9%) logopedų mano, jog studentai yra kūrybiški, kad jie geba parengti ugdytiniams įvairių užduočių. Tačiau 11.1% apklaustųjų pedagogų teigia, jog studentai anaipol negeba to daryti.

7 studentų **anketos klausimu** ir 6-tuoju logopedų anketos klausimu respondentų buvo prašoma nurodyti *sunkumus, iškilusius praktikų metu*.

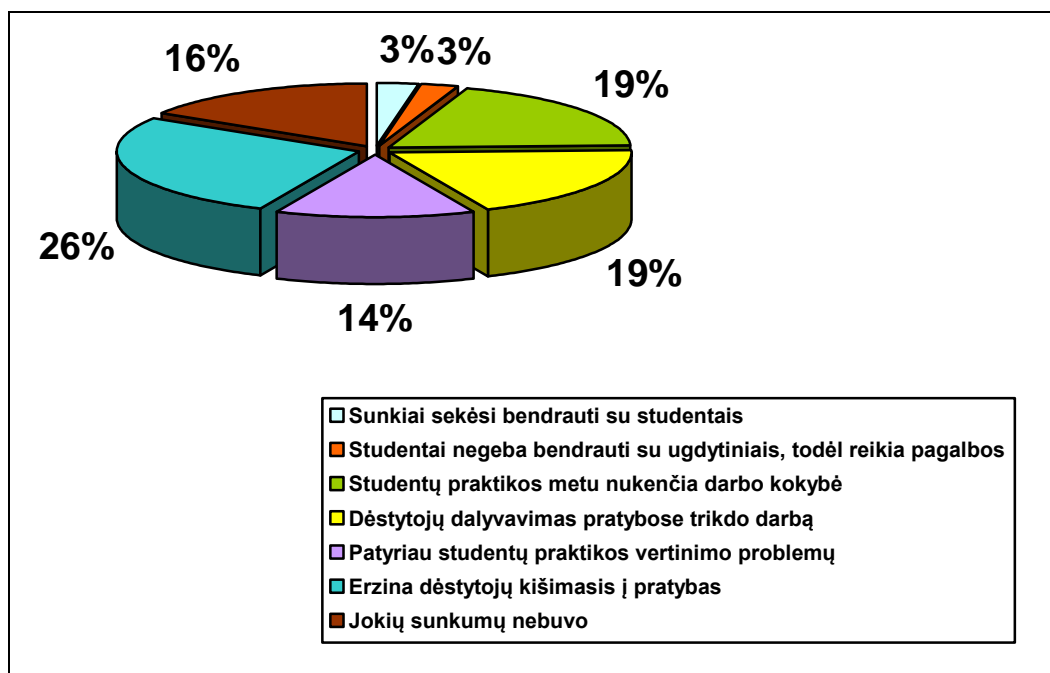
Tyrimo metu buvo svarbu išsiaiškinti, kas buvo sunkiausia studentams atliekant praktikas (žr. 3 paveikslą). Daugiausia studentų (28%) pažymėjo, kad trūko praktinių ugdymo gebėjimų. Mažesnė grupė (t.y. 19%) respondentų, kaip vieną iš sunkumų, nurodė pratybų planų rengimą. Po 13% apklaustųjų respondentų teigė, jog sunkiausia praktikos laikotarpiu buvo, kai darbo metu trūko teorinių žinių bei kai teko patirti specialistų abejingumą bei nenorą padėti. Mažiausiai sunkumų studentams kėlė logopedų ir kitų specialistų pagalbos trūkumas (7%) ir kylantys sunkumai

bendraudant su ugdytiniais (8%). Tačiau 12% studentų teigia, kad praktikų metu jie nepatyrė jokių sunkumų.

3 pav. Studentų patirti sunkumai praktikų metu, %

Apie sunkumus išskylančius studentų praktikos metu buvo klausiama ir logopedų. Labiausiai šiuos respondentus (26%) erzina dėstytojų kišimasis į pratybas. Tarp kitų patirtų sunkumų logopedai nurodė (po 19%), jog nuolatinis dėstytojų dalyvavimas pratybose trikdo darbą, bei skad studentų praktikos metu nukenčia darbo kokybę. Teiginį „patyriau studentų praktikos vertinimo problemų“ patvirtino 14% respondentų. Mažiausiai sunkumų (3%) pedagogams kilo bendraudant su studentais. Tačiau, jų manymu, buvo studentų (3%) , kurie negebėjo bendrauti su ugdytiniais, todėl jiems dažnai prireikdavo pagalbos.

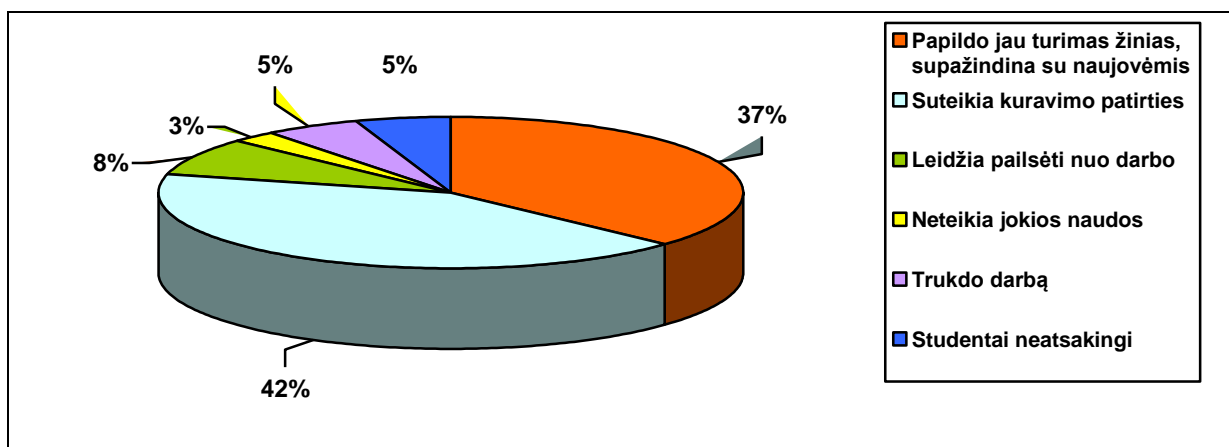

4 pav. Logopedams išskylantys sunkumai studentų praktikų metu, %

Gauti atsakymai parodo, kad studentams daugiausiai sunkumų sukėlė planų rašymas, bei apskritai praktinių įgūdžių stoka. O logopedams labiausiai darbą trukdo studentų praktikų metu juos tikrinti ateinantys dėstytojai. Taip pat jie teigia, kad praktikų metu labai nukenčia mokinių ugdymo kokybė. Tačiau rezultatai parodo, kad bendraujant tiek tarpusavyje, tiek su ugdytiniais nei viena respondentų grupė sunkumų nepatiria. Ir bendradarbiaujant tarpusavyje galima gauti gerus ugdymo(si) rezultatus.

Susumavus logopedų anketos **7 klausimo** (*Kokia Jums yra praktikos nauda?*) rezultatus, paaiškėjo, kad beveik pusei respondentų (42%) praktika yra puiki galimybė įgyti kuravimo patirties. Taip pat daugumos (t.y. 37%) logopedų teigimu, praktika papildo jau turimas žinias, supažindina su naujovėmis. Kai kuriems pedagogams studentų praktika leidžia pailsėti nuo visų darbų. Tai sudaro 8% visų gautų atsakymų. Po 5% respondentų atsakė, kad praktikos jiems tik trukdo darbą ir kad studentai yra neatsakingi. Buvo respondentų (3%), kurių teigimu praktika jiems neteikia jokios naudos.

Atsakymai parodo, kad studentų praktikos vis tiek logopedams suteikia daugiau naudos nei žalos. Tai puiki galimybė pakeisti nusistovėjusią rutiną bei pasisemti naujų idėjų iš studentų, įgyti naujų ir praturtinti senas, jau turimas žinias.

5 pav. Kokia Jums yra praktikos nauda, %

8-tuoju klausimu buvo siekiama išsiaiškinti respondentų nuomonę, *kokių teorinių ir praktinių žinių stokoja studentai praktikų metu.*

8 lentelė

Studentų teorinių ir praktinių žinių stoka praktikos metu, %

	Studentai	Logopedai
Gebėjimo identifikuoti kalbėjimo, kalbos ir komunikacijos sutrikimus.	13.6	11.6
Rengti kalbos, balso grąžinimo ugdymo programas.	13.6	9.5
Nustatyti kalbos sutrikimo laipsnį.	12.5	11.6
Numatyti sutrikimo įveikimo galimybes, eigą.	11.3	9.5
Gebėjimo atlikti logopedinį tyrimą	9.3	8.4
Žinių apie ugdymo procesą, principus, formas, metodus.	7.4	7.4
Esminių žinių apie sutrikimus ir įveikimo specifiką.	6.6	11.6
Žinių apie kalbėjimo, kalbos ir komunikacijos sutrikimus, jų priežastis, klasifikaciją.	6.6	9.5
Planuoti kasdienes pratybas.	5.8	7.4
Žinių apie bendravimą ir bendradarbiavimą su ankstyvojo kalbos, kalbėjimo sutrikimų turinčiais asmenimis bei jų artimaisiais gebėjimų.	4.7	4.2
Analizuoti ir reflektuoti stebimas pratybas.	4.7	6.3
Parinkti kalbos ir komunikavimo gebėjimų ugdymo būdų, užduotis (kalbinę medžiagą).	3.9	3.2

Išanalizavus atsakymus į anketos 8 - tą klausimą, matyti, kad apie dešimtadalis abiejų respondentų grupių nuomone, studentai stokoja *gebėjimo identifikuoti kalbėjimo, kalbos ir komunikacijos sutrikimus*. Studentų nuomone, mažiau nei penktadalis (13.6%) jų mano neturintys gebėjimo *rengti kalbos, balso grąžinimo ugdymo programų*. Dalis logopedų (11.6%) mano, kad studentai labiau stokoja *gebėjimo nustatyti kalbos sutrikimo laipsnį*. Tikėtina, kad šiuos gebėjimus studentai patobulina praktikos metu.

Kaip vieną iš sunkumų respondentai nurodė, *parinkti kalbos ir komunikavimo gebėjimų ugdymo būdus, užduotis (kalbinę medžiagą)*. Logopedų nuomone, šio gebėjimo stokoja tik 3.2% studentų, o studentų nuomone – tik 3.9%.

9 anketos klausimu siekėme išsiaiškinti, *studentų ir logopedų požiūrį į dalykus, esančius studijų programose*, ir jų reikalingumą būsimame praktiniame darbe. Atliktas pasirinkimų reitingas: respondentams buvo pateiktas visų dalykų, esančių studijų programoje, sąrašas. Mokomieji dalykai analizuojant buvo *suskirstyti į 3 blokus: 1) bendrųjų pagrindų dalykai, 2) studijų srities bendrieji pagrindai, 3) studijų srities specialaus lavinimo dalykai*. Prie kiekvieno dalyko buvo prašom pažymėti, „būtinasis“ jis, „kartais reikalingas“, „beveik nereikia“, „niekada neprireikia“ ar „neteko studijuoti“.

9 lentelė

Studijų srities specialaus lavinimo dalykų reikalingumas, %

<i>Studijų srities specialaus lavinimo dalykai</i>		<i>Būtinosis</i>	<i>Kartais reikalingos</i>	<i>Beveik nereikia</i>	<i>Niekada neprireikia</i>	<i>Neteko studijuoti</i>
<i>BENDRŪJŲ PAGRINDŲ DALYKAI (1 blokas)</i>						
Informatika	<i>Studentai</i>	56.5	37.7	5.8	0	0
	<i>Logopedai</i>	61.1	22.2	16.7	0	0
Anglų kalba	<i>Studentai</i>	30.5	44.9	18.8	5.8	0
	<i>Logopedai</i>	22.2	50	22.2	5.6	0
Filosofijos pagrindai	<i>Studentai</i>	18.8	13	34.9	33.3	0
	<i>Logopedai</i>	11.1	16.7	55.5	16.7	0
Vertybių sistema visuomenėje	<i>Studentai</i>	14.5	26.1	43.5	14.5	1.4
	<i>Logopedai</i>	22.2	16.7	50	11.1	0

Remiantis gautais rezultatais, *bendrojo lavinimo dalykų bloke*, kaip svarbiausią mokomąją dalyką daugiau kaip pusė studentų ir logopedų išskyrė informatiką. Norint dirbti logopedu, informacinės technologijos yra būtinos. Mokėdamas ir žinodamas, kur ieškoti naujos informacijos, specialistas gali tobulėti ir savo jau turimas žinias papildyti naujomis ir jas pritaikyti.

Nemaža dalis respondentų mano, kad kartais reikalingi ir kiti lavinamieji dalykai. Atsižvelgiant į gautus rezultatus, galima teigti, kad studentų nuomone, *anglų kalba* jiems yra mažiau reikalinga (44.9%), nei logopedams (50%).

Pagal pateiktus duomenis galima teigti, kad yra dalykų, kurie, apklaustųjų nuomone, yra beveik nereikalingi arba niekada neprireikia logopedo darbe: mažiau nei pusė (43.5%) studentų mano, jog jiems logopedo darbe neprireiks *vertybių sistemos visuomenėje* mokomojo dalyko. Logopedų teigimu, jiems darbe neprireikia *filosofijos* žinių. Tačiau visose pasaulio aukštojo mokslo įstaigose filosofija vienas iš pagrindinių mokomųjų dalykų.

<i>Studijų srities specialaus lavinimo dalykai</i>		<i>Būtinis</i>	<i>Kartais reikalingos</i>	<i>Beveik nereikia</i>	<i>Niekada neprireikia</i>	<i>Neteko studijuoti</i>
STUDIJŲ SRITIES BENDRIEJI PAGRINDAI (II blokas)						
Vaikų raidos įvertinimas	<i>Studentai</i>	78.3	14.5	4.4	1.4	1.4
	<i>Logopedai</i>	88.8	5.6	0	5.6	0
Psichologija	<i>Studentai</i>	78.3	14.5	5.8	1.4	0
	<i>Logopedai</i>	83.3	11.1	0	5.6	0
Protinės raidos sutrikimai	<i>Studentai</i>	66.7	20.3	8.7	2.9	1.4
	<i>Logopedai</i>	77.8	16.7	5.5	0	0
Neurologija	<i>Studentai</i>	63.8	26.1	5.8	4.3	0
	<i>Logopedai</i>	77.8	11.1	0	5.6	5.5
Specifinės mokymosi negalės	<i>Studentai</i>	72.5	24.6	1.5	1.4	0
	<i>Logopedai</i>	44.4	50	5.6	0	0
Fiziniai ir judėjimo sutrikimai	<i>Studentai</i>	55.1	27.5	13	3	1.4
	<i>Logopedai</i>	50	38.9	11.1	0	0
Tiflogologija	<i>Studentai</i>	53.6	34.8	5.8	4.4	1.4
	<i>Logopedai</i>	44.4	50	5.6	0	0
Surdologija	<i>Studentai</i>	53.6	34.8	5.8	2.9	2.9
	<i>Logopedai</i>	38.9	55.6	5.5	0	0
Bendroji ir specialioji pedagogika	<i>Studentai</i>	47.8	45	7.2	0	0
	<i>Logopedai</i>	61.1	16.7	22.2	0	0
Kultūros istorija	<i>Studentai</i>	13	23.2	36.2	34.7	2.9
	<i>Logopedai</i>	0	27.	33.3	38.9	0

Svarbu buvo išsiaiškinti, kaip respondentai vertina *studijų srities bendrųjų pagrindų mokomųjų dalykų* reikalingumą logopedo darbe. Logopedų nuomone, labiausiai būtini ir kartais reikalingi šie dalykai: *vaikų raidos įvertinimas* (daugiau nei trys ketvirtadaliai) ir *surdologija* (daugiau nei pusė). Studentų nuomone, reikalingiausias dalykas, praversiantis darbe – *psichologija*. Taip mano 78.3% respondentų. Taip pat gana reikalingas mokomasis dalykas yra *bendroji ir specialioji pedagogika* - 45%. Daugiau nei ketvirtadalis tiriamųjų (studentai ir logopedai) pasisakė,

kad beveik nereikia ir niekada neprireikia darbe - *kultūros istorijos*. Tyrimo metu buvo ir tokių respondentų, kurie teigė, kad kai kurių mokomųjų dalykų jiems neteko studijuoti: logopedai (5.5%) – neurologijos, studentai (2.9%) – kultūros istorijos ir surdologijos.

<i>Studijų srities specialaus lavinimo dalykai</i>		<i>Būtinος</i>	<i>Kartais reikalingos</i>	<i>Beveik nereikia</i>	<i>Niekada neprireikia</i>	<i>Neteko studijuoti</i>
STUDIJŲ SRITIES SPECIALAUS LAVINIMO DALYKAI (III blokas)						
Logopedija	<i>Studentai</i>	81.2	10.1	7.2	1.5	0
	<i>Logopedai</i>	94.4	0	0	5.6	0
Lietuvių kalbos didaktika	<i>Studentai</i>	65.2	20.3	10.1	3	1.4
	<i>Logopedai</i>	50	27.8	11	5.6	5.6
Matematikos didaktika	<i>Studentai</i>	37.8	33.3	18.8	10.1	0
	<i>Logopedai</i>	5.6	16.6	55.6	16.6	5.6
Pasaulio pažinimo didaktika	<i>Studentai</i>	24.6	43.5	20.3	11.6	0
	<i>Logopedai</i>	22.2	33.3	27.8	16.7	0
Geografijos didaktika	<i>Studentai</i>	24.6	24.6	24.6	26.2	0
	<i>Logopedai</i>	0	11.1	66.7	22.2	0
Darbai	<i>Studentai</i>	21.7	50	17.4	15.9	0
	<i>Logopedai</i>	16.7	50	16.6	16.7	0
Dailės didaktika	<i>Studentai</i>	20.3	46.4	17.4	14.5	1.4
	<i>Logopedai</i>	5.6	33.3	33.3	27.8	0
Gamtos didaktika	<i>Studentai</i>	18.8	49.3	13	17.4	1.5
	<i>Logopedai</i>	1	33.3	44.4	22.2	0
Istorijos didaktika	<i>Studentai</i>	16	23.2	42	18.8	0
	<i>Logopedai</i>	0	5.6	55.6	27.8	11

Taip pat norėta išsiaiškinti, kokie *studijų srities specialaus lavinimo dalykai* labiausiai reikalingi logopedo darbe. Kaip suprantama, studentų ir dirbančių logopedų nuomone, reikalingiausias šios srities mokomasis dalykas yra *logopedija*. Pagal gautus rezultatus galime teigti, jog tai yra specialybės pagrindas. Pusė (50%) logopedų nurodė, kad jų darbe reikalingas mokomasis dalykas yra *darbai*. Nes, respondentų teigimu, daugumą priemonių jiems tenka gamintis patiems. Studentų nuomone, 49.3% kartais reikalinga *gamtos didaktika*. Abi respondentų grupės pasisako, kad beveik nereikia ir niekada neprireikia logopedo darbe *istorijos* ir *geografijos* mokomojo dalyko.

Apibendrinant gautus rezultatus, nustatyta, kad visų respondentų nuomone logopedijos žinios yra būtinος, norint įveikti asmenų kalbėjimo, kalbos ir komunikacijos sutrikimus. Mažiausiai logopedo darbe yra reikalingos įvairios didaktikos (pvz. dailės, istorijos, geografijos, matematikos ir

gamtos). Respondentų teigimu, studijų metais reikia mokytis platesnį kursą tų dalykų, kurie tikrai bus reikalingi darbe, o ne tai, ką ir taip jau mokėsi mokykloje. Būtina turtinti specialybės, o ne bendrojo ugdymo žinias.

Paskutiniu, **10-uuju klausimu**, buvo klausiama studentų ir logopedų, *ką jie siūlytų pakeisti specialiosios pedagogikos (logopedijos) studijų programoje bei praktikoje.*

Analizuojant logopedų pateiktus atsakymus, išryškėjo daugumos vieninga nuomonė, kad reikėtų daugiau paskaitų laiko skirti dažniausiai praktikoje pasitaikančių kalbos, kalbėjimo sutrikimų analizei, praktinių sutrikimų šalinimo būdų, metodų pateikimui, aptarimui. Puiku, jei tokias paskaitas galėtų organizuoti logopedas-praktikas, pakankamai daug laiko dirbęs(-antis) su kalbos, kalbėjimo ir komunikacijos sutrikimų turinčiais asmenimis. Taip pat buvo siūloma, kuo daugiau studentams skirti praktinių užsiėmimų Juos išsamiai supažindinti su darbu reikalingais dokumentais, jų pildymu.

Keletas logopedų mano, kad specialiosios pedagogikos (logopedijos) studijų programa turėtų būti orientuota ne vien į specialiąją pedagogiką, bet daugiau ir į logopediją. Respondentų nuomone, teorinės žinios gana plačiai išdėstomos paskaitų metu, bet įgytas žinias studentai sunkiai pritaiko praktikos metu. Tad jie siūlo padidinti praktinių užduočių skaičių paskaitų metu, daugiau dėmesio skirti kalbos, kalbėjimo ir komunikacijų sutrikimų įvertinimui, nustatymui ir sutrikimų įveikimui, praktinių įgūdžių ugdymui. Daugiau padalomosios medžiagos, kurią būtų galima pritaikyti logopediniame darbe, taikomosios medžiagos, susijusios su specialybinių žinių plėtimu. Taip pat rekomenduojama įvesti į programą daugiau parodomųjų logopedinių užsiėmimų, kaip dirbti su vaikais turinčiais kalbos, kalbėjimo ir komunikacijos sutrikimų.

Pateiktuose pasiūlymuose buvo ir tokių pasisakymų: „Daugiau praktikos. Realios. Dabar studentai praktiką atlieka formaliai. Susitaria su praktikos vadovu, stebi užsiėmimus, bet patys jų neveda. Kontrolės nėra jokios. Siūlyčiau praktikos metu praktikos vadovui (iš universiteto) aplankyti studentus praktikos metu ir realiai įsitikinti jų praktikos realumu. Dalis studentų pareiškia, kad diplomai jiems reikalingas tik dėl diplomo, o to darbo jie nedirbs. Kiek turėjau praktikantų (o jų buvo nemažai) realiai praktikos neatlieka.“

Daug tiriamųjų šiuo klausimu nuomonės neturėjo arba paprasčiausiai nieko neparašė. Taip pat buvo pasisakiusių, jog tiek studijų programoms, tiek praktikoms – priekaištų neturi.

Analizuojant studentų pateiktus atsakymus, nustatyta kad studentai daugiau dėmesio praktikos metu norėtų skirti sutrikimų identifikavimui, jų prevencijai, o ne pratybų planų rašymui. Daugiau demsio skirti dokumentacijos pildymui. Jų manymų, reikia kuo mažiau “sausos” teorijos.

Studentai siūlo neapkrauti jų nereikalingomis teorinėmis žiniomis, paskaitomis, kurios visiškai nesusijusios su būsimu darbu. Studentai siūlo, nemokyti dalykų kaip geografija, istorija ir pan., nes tai jie mokosi vidurinėje mokykloje. Ši studijų laiką geriau paskirti svarbesniam dalykui, pavyzdžiui, programų pritaikymo mokymui bei dokumentacijos pildymui. Dėstant informaciją visada pateikti praktinių pavyzdžių.

Taip pat pastebima, jog praktikoje reikalaujama labai daug dokumentacijos, tad studentai praktikoje siūlo mažinti dokumentacijos kiekį, sumažinti refleksijų skaičių. Prailginti logopedijos studijų programą, nes per mažai skiriama laiko.

3.3. LOGOPEDO PRAKTIKOS SAVIREFLEKSIJŲ TURINIO (*CONTENT*) ANALIZĖ

Logopedo praktikos instrukcijoje (žr. 3 priedą) studentams atskleidžiami ne tik praktikos uždaviniai, aprašoma eiga, bet ir pateikiami rekomendaciniai klausimai, kuriais patartina naudotis aprašant studento logopedinę praktiką:

- kuo papildžiau žinias apie komunikacijos sutrikimus, dažnumą, ypatingus sutrikimų atvejus;
- kuo praturtėjo kalbos įvertinimo, individualių programų sudarymo, logopedo pagalbos žinios ir praktiniai įgūdžiai;
- kaip praktikos metu pasikeitė mano samprata apie įvairius kalbos ir komunikacijos sutrikimus turinčiuosius, sutrikimų įveikimo galimybes;
- kokių sunkumų kilo vertinant kalbą ir komunikaciją bei kitus gebėjimus, parenkant kalbos ir bendravimo ugdymo užduotis, organizuojant pratybas, sudarant ir vykdant programas, bendradarbiaujant su specialistais, tėvais;
- ką praktikos metu patyriau; kokios žinios, gebėjimai, nuostatos, asmenybės savybės svarbiausios logopedui.
- Ką dar svarbu išmokti, išsiugdyti?

Analizuojant studentų atliktos logopedo praktikos savirefleksijas nustatyta, kad būsimiesiems logopedams ypač patiko atlikti praktiką įvairiose ugdymo įstaigose. Tai buvo labai naudinga bei tikslinga.

Tirta, kaip universitete studijuotus ir išmokus dalykus studentai bando įgyvendinti praktikoje. (žr. 4 priedą).

Visi apklausti studentai teigia, kad dirbantys logopedai labai noriai dalinosi savo darbo patirtimi, suteikdavo daug naudingos informacijos, kaip dirbti su vaikais, tinkamai įvertinti ir nustatyti įvairius sutrikimus. Tai duoda didžiulę naudą ypač jaunam specialistui, kuriam dar trūksta patirties, nors ir turi begalę įgytų teorinių žinių. Logopedai pagelbėdavo įvairiose situacijose, jei tik prireikdavo pagalbos.

Studentai tvirtina, kad išmoko bendrauti ir „prieiti“ prie vaikų, įsigilinti į jų sutrikimus bei suteikti reikiamą pedagoginę pagalbą. Atlikdami visas logopedo funkcijas, susipažino su įvairia dokumentacija, būsimo darbo specifika. Jiems buvo aprodyti kabinetai, turimos priemonės, kurias logopedės naudoja dirbdamos su vaikais.

Studentai teigė, jog pagrindinės funkcijos, kurias vykdė praktikos metu buvo: rengė planus, ruošėsi pratyboms ir jas vedė. Studentų teigimu, praktikos metu logopedės visada noriai su jais bendradarbiavo. Tik labai mažai studentų pasidžiaugė, kad galėjo pabendrauti ir su ugdytinių tėveliais, juos konsultuoti, suteikti reikiamą pagalbą.

Savirefleksijų analizė leidžia teigti, kad praktikos metu atsiskleidė studentų mokėjimas nustatyti sutrikimus ir parinkti tinkamus mokymo metodus. Studentai teigė, kad jie ypač stengėsi bei ieškojo įvairiausių būdų ir priemonių, kaip sudominti ugdytinius mokomuoju dalyku. Džiugina, kad būsimesiems logopedams sekėsi bendrauti su ikimokyklinukais ir mokiniais. Studentų nuomone, gebėjimą bendrauti su ugdytiniais įgyti nėra sudėtinga. Anot studentų, jie visi palaiptui atrado bendrą kalbą su ugdytiniais, kai kurie netgi susidraugavo artimiau, pasidalindami savo sunkumais ir džiaugsmiais. Kaip pažymi daugelis studentų, praktika iš pradžių juos baugino, buvo nedrąsu, trūko pasitikėjimo savimi. Nemažai studentų atvirai išsakė, kad logopedijos praktikos pradžioje jiems sunkokai sekėsi nustatyti kalbos, kalbėjimo ir komunikacijos sutrikimus, parinkti tinkamas užduotis bei „tilpti į pamokos laiką“.

Logopedo praktikos savirefleksijų turinio analizė atskleidė, kad praktikos metu studentai įgyja ir tobulina visas profesines kompetencijas: paruošti mokiniui specialios mokymo medžiagos, kuri padėtų jam dalyvauti pratybose; kompleksiskai taikyti įvairias mokymo formas ir skatinti kalbinį aktyvumą. Pastebima, kad būsimesiems logopedams ypač svarbus profesinis pasirengimas, asmeninės savybės, žinios, įgūdžiai, kuriuos galima įgyti ir patobulinti praktikos metu.

IŠVADOS

1. Mokslinės literatūros duomenimis, logopedo profesijos specifiką sudaro šie pagrindiniai komponentai: išsilavinimas, žinios, pedagogo asmenybės savybės, specialūs pedagoginiai gebėjimai, profesinė raida ir pan. Pedagoginės veiklos kokybę ir efektyvumą lemia ne tik įgytas išsilavinimas, bet ir gebėjimas bendrauti ir bendradarbiauti, profesinė motyvacija, profesionalumas, nuolatinės profesinės raidos nuostata.
2. Remiantis moksline literatūra ir gautais tyrimo duomenimis, galima teigti, kad logopedai nustato ir teikia specialiąją pedagoginę pagalbą mokiniams, turintiems kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų, konsultuoja kitus pedagogus bei vaikų tėvus (globėjus).
3. Atlikto tyrimo duomenimis, logopedijos studijų pasirinkimo pagrindiniai motyvai yra įgyti išsilavinimą, siekti aukštojo mokslo ir palankios galimybės gauti darbą.
4. Kiekybinio tyrimo duomenų analizė leidžia teigti, jog studentai ir logopedai teigiamai vertina studijų programos logopedijos modulius. Taip pat pateikia įvairių pasiūlymų logopedijos studijų programos bei tobulinimui.
5. Ištyrus logopedų praktikų ir studentų nuomonę apie ugdomas kompetencijas bei gebėjimus, paaiškėjo geriausiai įsivertinti logopedų gebėjimai – naudoti įvairias komunikacijos priemones ir formas, bei teikti konsultaciją tėvams ir specialistams, o studentų – bendrauti su asmenimis, turinčiais kalbos, kalbėjimo sutrikimų bei kitais specialistais.
6. Dalykų, esančių studijų programoje, reikalingumas studentų ir logopedų požiūriu, priklauso nuo tiesioginės svarbos logopedo praktiniam darbui.
7. Tyrimo rezultatai parodė, jog didelę reikšmę logopedų rengimui turi atlikta studentų praktika. Jos metu, logopedų nuomone, studentai domisi ugdytinių pasiekimais, šiltai bendrauja su mokiniais. Pastebėti studentų patirti sunkumai praktikų metu – trūko praktinių ugdymo gebėjimų ir sunku buvo rengti pratybų planus.

Literatūros sąrašas

1. Adamonienė, R. (2002). *Profesijos pedagogo saviugdų motyvacija*. Pedagogika, 59, 117-123.
2. Adamonienė, R. ir kt. (2001). *Profesinio ugdymo pagrindai*. Vilnius.
3. Ališauskas, A., (2002). *Vaikų raidos ypatingumų ir specialiųjų ugdymo(si) poreikių įvertinimas*. Mokomoji knyga. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
4. Ališauskienė, S. (2005). Socialinės rizikos sampratos interpretacijos ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje. *Specialusis ugdymas* Nr.1 (12) 8 – 15.
5. American Speech-Language Hearing Association. (1995) *Guidelines for Practice in Stuttering Treatment*. (žiūrėta: 2010-05-15).
6. Antonovaitė, I., Antonovienė, V., Kairienė, A., Kvedarienė, I., Kvičiuvienė, A., Liudaitė, L., Miltenienė, L., Mockutė, L., Tomėnienė, L., Vedeckienė, A., Paškauskaitė, D., (2000). *Informacinis leidinys tėvams ir vaikams apie mokykloje teikiamą specialiąją pagalbą*. Šiauliai.
7. Ambrukaitis, J. (2005). *Specialiojo ugdymo kaitos bruožai*. Mokslo taikomasis leidinys. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
8. Ambrukaitis, J. (2004). Pedagogų nuomonė apie savo pasirengimą ugdyti vaikus, turinčius specialiųjų poreikių. *Specialusis ugdymas*, 2 (11), 114 – 123.
9. Augis, R. ir kt. (Red.). (1993). *Psichologijos žodynas* Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
10. Aukštkalnytė, D. (2001). Pedagoginė praktika kaip būsimų mokytojų bendravimo kompetencijos gerinimo prielaida. *Acta paedagogica vilnensia*, 8, 205 – 214.
11. Berlyno komunikatas. Aukštojo mokslo ministrų konferencijos komunikatas, (2003).Berlynas.
12. Bulajeva, T. (2000). *Pedagogų profesinis tobulėjimas ir saviugda*. Acta pedagogica vilnensia, 7, 234 – 239.

13. Butkienė, G., Kepalaitė, A., (1996). *Mokymasis ir asmenybės brendimas: pedagoginės psichologijos įvadas studentams, mokytojams, tėvams*. Vilnius: Margi raštai.
14. CPOLO pateiktas logopedo profesijos aprašas. (1990). Londonas. (1997). Lisabona.
15. Douglas, C.B. (2001). *Assesing Quality in Higher Education*. Liberal Education, Vol. 87, No 2, <http://www.aacu.org/liberaleducation/le-sp01/le-sp01bennett2.cfm> (žiūrėta: 2011-01-18).
16. Dudzinskienė, R., Kišionienė, R. (2008). *Į pagalbą mokytojui ir mokyklai*. Vilnius: Via recta.
17. Fullan, M. (1998). *Pokyčių jėgos: skverbimasis į ugdymo reformos gelmes*. Vilnius: Tyto alba.
18. Galkienė, A., (2005). *Heterogeninių grupių didaktika: specialieji poreikiai bendrojo lavinimo mokykloje*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
19. Garšvienė, A., Ivoškuvienė, R. (2003). Vaikai, turintys kalbėjimo, kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų. *Specialiojo ugdymo pagrindai: vadovėlis edukologijos specialybės studentams* (p. 295 – 309). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
20. Garšvienė, A., Ivoškuvienė, R. (1993). *Logopedija: vadovėlis spec. pedagogikos fakulteto studentams*. Kaunas: Valstybinė „Šviesos“ leidykla.
21. Ivanauskienė, V., Liobikienės, N. (2005). Socialinio darbo studentų savirefleksijos gebėjimų ugdymas teoriniuose kursuose. *Socialinis darbas*, 4 (1), 118 – 121.
22. Ivoškuvienė, R., Garšvienė, A., Ališauskienė, S. (2004). *Savarankiškos logopedijos studijos*. Metodinė priemonė. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
23. Ivoškuvienė, R., Makauskienė, V., Valančiūtė, L. (2008). Specialiosios pedagogikos (logopedijos) studijų programos vertinimas logopedų požiūriu. *Specialusis ugdymas*, 1 (18), 113-123.
24. Ivoškuvienė, R., Mamonienė, Z., Pečiulienė, O., Stošiuvienė K. (2002). *Ikimokyklinio amžiaus vaikų neišplėtos kalbos ugdymas: metodinė priemonė ikimokyklinių įstaigų logopedams ir auklėtojoms, dirbančioms su nežymiai neišplėtos kalbos vaikais*. Šiauliai.
25. Jakavičius, V., Juška R., (1996). *Mokyklos pedagogika*. Kaunas: Šviesa.

26. Jucevičienė, P., Lepaitė, D. (2000). Kompetencijos sampratos erdvė. *Socialiniai mokslai*, 1(22), 44-50.
27. Juodaitytė, A. (2004). Studijų kokybė aukštojoje mokykloje: valdymo filosofija ir praktiologija. Aukštojo mokslo kokybė. *Tyrimai, geroji patirtis, aktualijos, diskusijos*, 1, 12-20. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
28. Juodaitytė, A. (2004). Quality of studies in higher education institute: philosophy and praxeology of management. *The Quality of Higher Education*, 1, 12- 25.
29. Kaffemanienė, I., Šadbaraitė, Ž., (2005). Specialiojo pedagogo profesinės motyvacijos veiksniai. *Specialusis ugdymas*, 2 (13), 139 – 149.
30. Kalvaitis, A., Tamošiūnas, T., Valiuškevičiūtė, A. (2007). *Pedagogus rengiančių aukštųjų mokyklų pasirengimas kaitai*. Tyrimo ataskaita. Vilnius-Kaunas: AB „Aušra“.
31. Kasparavičienė, G., Sabaliauskienė, R., Rimkienė, R. (2002). *Jūs ne vieni*. Vilnius: Garnelis.
32. Kavaliauskienė, V. (2001). *Pedagoginis pašaukimas ir jo ugdymas*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
33. Kvieskienė, G. (2005). *Pozityvioji socializacija: monografija*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
34. Kvieskienė, G., Indrašienė, V., Targamadzė, V. ir kt. (2006). *Pedagginės psichologinės pagalbos mokykloje veiksmingumas (mokyklų psichologų, socialinių pedagogų, specialiųjų pedagogų, mokytojų padejėjų funkcijos: mokyklose pagal pareigines instrukcijas ir realų darbo turinį)*. Tyrimo ataskaita. Vilnius.
35. Laužackas, R. (2005). *Profesinio rengimo metodologija*. Monografija. (p. 41-42). Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
36. Laužackas, R. (2000). *Mokymo turinio projektavimas. Standartai ir programos profesiniame rengime: monografija*. (p. 143). Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
37. Laužackas, R. (1999). *Sistemoteorinės profesinio rengimo kaitos dimensijos*. (p. 194). Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.

38. Lepeškienė, V. (2004). Mokytojo asmenybės ypatumai ir jo profesinė veikla. *Gimtasis žodis*, 2, Vilnius.
39. Lepeškienė, V. (1996). *Humanistinis ugdymas mokykloje*. Vilnius: Valstybinis leidyklos centras.
40. Lietuvos Respublikos Aukštojo mokslo įstatymas Nr. VIII- 1586. (2000). Vilnius.
41. Lietuvos Respublikos Medicinos Normos „Logopedas. Teisės, pareigos, kompetencija ir atsakomybė“. Nr. V-162. (2005). Vilnius.
42. Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas (2009). (žiūrėta: 2010-06-18)
- Prieiga per internetą:
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=343430&p_query=&p_tr2=
43. Lietuvos Respublikos Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas. *Žin.*, 2004, Nr. 83
44. Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas (2011).
45. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl logopedų, dirbančių mokyklose, bendrųjų pareiginių nuostatų patvirtinimo, 2006. (žiūrėta: 2010-06-18)
- http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=273804&p_query=&p_tr2=
46. Manning, W. H. (1996). *Clinical decision making in the diagnosis and treatment of fluency disorders*. Albany, NY: Delmar.
47. Mokytojo profesijos kompetencijų aprašas (2007). Vilnius. (žiūrėta: 2010 – 11-15)
- http://www.pprc.lt/MethodineVeikla/naujienos/Mokytojui_butinos_kompetencijos.pdf
48. Monkevičienė, O., Stankevičienė, K., (2008). *Pedagogo kompetencijos*. Mentorius rengimo vadovėlis. Dėstytojo knyga. Kaunas: Technologija.
49. Okonišnikova, O. V. (2004). *Profesinė kompetencija socialinio darbo praktikoje*. Kozlovas, A. A. ir kt. (Red. Kol.). Socialinis darbas profesinės veiklos įvadas. Vilnius: Vilniaus universitetas.
50. Pedagogų rengimo koncepcija Nr. ISAK-1441 (2004).

51. Pukelis, K. (2004). *Aukštojo mokslo kokybė: tyrimai, geroji patirtis, aktualijos, diskusijos*. Vytauto Didžiojo universitetas. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto studijų kokybės centras.
52. Pukelis, K., Savickienė, I. (2003). *Studijų kokybės vertinimas instituciniu lygmeniu: dimensijos, standartai ir kriterijai. Studijų kokybės užtikrinimo sistemos modeliavimas pasaulinės patirties kontekste*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
53. Pukelis, K. (1999). *Socialinė – psichologinė adaptacija ir švietimo sistema. Socialinės kaitos procesai ir profesinio rengimo vyksmas. 2 knyga* (p. 82-89). Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
54. Pukelis, K. (1995). *Mokytojų rengimas ir tautos kultūra*. Kaunas: Aušra.
55. Pumputis, J. (2002). Specialiųjų bei socialinių pedagogų rengimo kiekybės ir kokybės raidos tendencijos. *Mokytojo asmenybė ir specialiųjų poreikių mokinių kūrybiškumo ugdymas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
56. Rajeckas, V. (1999). *Mokymo organizavimas*. Kaunas: Šviesa.
57. Rajeckas, V. (1999). *Pedagogika – ugdymo mokslas ir menas*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
58. Rimdeikienė, S. (2001). Specialiųjų pedagogų kompetencijos problema jų rengimo kontekste. *Pedagogika*, 54, 135 – 141.
59. Rodzevičiūtė, E. (2006). *Vidurinės mokyklos mokytojo pedagoginio kompetentingumo turinio ir struktūros pagrindimas*. Daktaro disertacija. Vilnius.
60. Savickienė, I. (2005). Universitetinių studijų kokybės vertinimo sistemos parametrai. *Aukštojo mokslo kokybė*, Nr. 1, p. 26 – 37.
61. Shapiro, D. A. (1999). *Stuttering Intervention: a collaborative journey to fluency freedom*. Austin, TX: Pro-Ed.
62. Slatkevičienė, G. (2001). Organizacijos veiklos kompleksinio įvertinimo sistemos formavimo metodologiniai pagrindai. *Daktaro disertacija*. Kaunas: KTU, p. 197.
63. Specialiojo pedagogo praktikos bendrojo lavinimo mokykloje instrukcija (2009). Šiauliai.

64. Studentų pedagoginės praktikos koncepcija (2009), Šiauliai.
65. Stumbrys, E. (2004). Vidinis ir išorinis aukštojo mokslo kokybės užtikrinimas. *Aukštojo mokslo kokybė*, Nr. 1, 158 – 165.
66. Tijūnelienė, O. (2000). *Mokytojo autoriteto samprata Lietuvoje (1918-1946)*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
67. Vaitkevičius, J. (1995). *Socialinės pedagogikos pagrindai*. Vilnius: Egalda.
68. Vaitkevičiūtė, V. (2007). *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Žodynas.
69. Valatkienė, S. (2000). Pedagogo jėga – žmogiškumas. *Acta pedagogica vilnensia*, 7, 229 – 233.
70. Van Der Wende, M., Westerheijden, D. (2001). International Aspects of Quality Assurance with a Special Focus on European Higher Education. *Quality in Higher Education.*, Vol. 7. No. 3. <http://www.psz.utm.my/Quality%20Assurance/qa4.pdf> (žiūrėta: 2011-01-18)
71. Vasiliauskas, R. (2005). *Vertybių pedagogika: išvalgos į vertybių ugdymo teoriją ir praktiką: metodinė priemonė skirta bakalaurams, magistrantams, mokytojams*. (p. 54). Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
72. Voveris, V. (1990). *Pedagogas – mūsų viltis ir nerimas*. Kaunas: Šviesa.
73. Žemesniųjų klasių specialiojo pedagogo praktikos specialiojoje mokykloje instrukcija. (2009). Šiauliai.
74. Карпенко, Л. А. (1990). Психология: словарь. Москва: Издательство политической литературы.
75. Волкова, Л.С., Шаховская, С.Н. (1998). Логопедия: Учебник для студентов дефектол. фак. пед. Вузов. М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС. (p. 17).

Renata Petreikyte

**THE ASSESSMENT OF SPEECH THERAPY STUDIES: STUDENTS AND SPEECH
THERAPISTS' APPROACH**

Master's final paper

Summary

A Proper selection of speciality is a basis for the welfare of the state and society. Qualitatively and with enthusiasm working specialist honestly represents his/her profession. Rather often the selection of the profession is determined not only by the calling and having of preconceived future goal but on occasional factors dependent on certain circumstances, as well. Though the speciality of a speech therapist is relatively young, probably no one can imagine today's educational institution without a speech therapist. This factor is determined by increasing number of children with speech and communication disorders.

The opinion of speech therapists and the students of speech therapy studies on the majority of professional peculiarities are not yet fully investigated, therefore this remains a relevant contemporary problem. The aim of the Master's thesis is to find out how the speech therapists and the students evaluate Special Education (speech therapy) study programme and to reveal the significance of the practical training of speech therapists during the studies. The speech therapist working in Šiauliai, Kuršėnai, Radviliškis, Telšiai and Plungė towns and districts as well as the third and fourth year students of special pedagogy (speech therapy) study programme of the Faculty of Social Welfare and Disability Studies, Šiauliai University, participated in the evaluation of the study programme of speech therapy. A total of 250 questionnaires were distributed. 199 properly filled in questionnaires were returned. In addition, the content analysis was also carried out.

The questionnaire survey aimed to explore the most necessary competences and abilities of the speech therapists being developed during studies. The speech therapists and the students were asked to evaluate themselves (i.e. their abilities). Moreover, the respondents' opinion on practical tasks, the difficulties encountered during practice and its benefits was also investigated. The students and the speech therapists assessed the necessity of all the subjects of the curriculum of the Special Education study programme (specialization – speech therapy) in speech therapists work. Furthermore, all the respondents were asked to submit proposals on what changes should be made in Special Education (speech therapy) study programme and practice.

The research has revealed that from students and speech therapists' point of view, the necessity of subjects constituting the study programme depends on their direct significance to the practical work of the speech therapist. The results of the research show that the practice performed during studies has a great importance to the preparation of the speech therapists. Speech therapists consider that during practice students are interested in the achievements of their pupils and can warmly communicate with them. In addition, the following difficulties arising during practice have been observed: lack of practical skills and difficulties in preparing the educational (workshop) plans. The aim of the research – i.e. to find out how the speech therapists and the students evaluate the Special Education (speech therapy) study programme and to reveal the significance and importance of the practical training of speech therapists during the studies, was achieved. The analysis of the data of quantitative survey let us to conclude that the students and speech therapist positively assess the modules of speech therapy study programme. Moreover, they provide different proposals for the improvement of speech therapy study programme and speech therapists practice.

PRIEDAI

ANKETA LOGOPEDAMS

Gerbiamasis logopede,

Jūsų asmeninė patirtis ir nuoširdūs atsakymai

į anketos klausimus padės rašant magistro darbą „Specialiosios pedagogikos (logopedijos) studijų programos vertinimas logopedų požiūriu“. Šio tyrimo tikslas – išsiaiškinti, kaip logopedai vertina specialiosios pedagogikos (logopedijos) studijų programą ir atskleisti specialistų poreikius.

Prašome pažymėti atsakymo variantus atitinkančius Jūsų nuomonę ir/ar patirtį.

Dėkojame už supratingumą ir geranoriškumą.

*Tyrimą atlieka Šiaulių Universiteto Socialinės gerovės ir negalės studijų fakulteto
Specialiojo ugdymo koordinavimo specialybės
dieninio skyriaus II kurso magistrantė Renata Petreikytė.*

Atsakymus žymėkite

Jūsų lytis	☐ moteris	☐ vyras
Amžius	☐ iki 30	☐ 30 – 50
	☐ per 50	
Prieš kiek metų baigėte studijas? (rašykite)		
Pedagoginio darbo stažas (rašykite)		
Šiuo metu dirbate	☐ specialiojoje mokykloje ☐ bendrojo lavinimo m-kloje ☐ ikimokyklinio ugdymo įst. ☐ ikimokyklinio specialiojo ugdymo įstaigoje ☐ kitur (parašykite)	

1. Kokias logopedų kompetencijas reikėtų ugdyti studijų metais?

<i>Vertinimas</i>	<i>Būtina</i>	<i>Neturiu nuomonės</i>	<i>Nebūtina</i>
<i>Kompetencijos</i>			
Gebėjimas įvertinti logopedijos dabarties situaciją (privalumus, trūkumus, galimybes, pavojus)			
Gebėjimas remtis logopedijos mokslo principais			
Kompetencija bendrauti ir bendradarbiauti su asmenimis, grupe			
Gebėjimas atlikti mokslinius tyrimus			
Gebėjimas analizuoti kalbos kalbėjimo sutrikimus, išvelgti jų priežastis ir problemas, jų vystymosi tendencijas			
Gebėjimas iškelti konkrečius, išmatuojamus bei pasiekiamus ugdymo(si) tikslus.			
Gebėjimas taikyti tradicinius ir aktyvius mokymo(si)			

metodus			
Gebėjimas padėti ugdytiniams pajusti logopedijos pratybų savo veiklos prasmę, interesą veikti.			
Gebėjimas naudotis IT (kompiuterinio raštingumo pagrindai)			

2. Kokius gebėjimus reikėtų ugdyti studijų metais?

<i>Gebėjimai</i>	<i>Vertinimas</i>	<i>Būtina</i>	<i>Neturiu nuomonės</i>	<i>Nebūtina</i>
Vaiko kalbos, kalbėjimo įvertinimas				
Kalbos, kalbėjimo ir komunikacijos sutrikimų nustatymas				
Surikimų įveikimo programų sudarymas				
Ugdymo programų adaptavimas ir modifikavimas				
Ugdytinių motyvacijos skatinimas				
Logopedo veiklos reflektavimas				
Kitų specialistų konsultavimas				
Tėvų konsultavimas				
Užsienio kalbos mokėjimas				

3. Įvertinkite save:

	<i>Labai gerai</i>	<i>Vidutiniškai</i>	<i>Silpnai</i>	<i>Tokio gebėjimo neturiu</i>
Mokslinio darbo organizavimo pagrindai				
Tyrėjo reflektuojančio pokyčius kompetencijos				
Gebėjimas konceptualiai reikšti idėjas				
Gebėjimas naudoti įvairias komunikacijos priemones ir formas				
Vaikų, turinčių kalbos ir kalbėjimo sutrikimų, tipologinių ir individualių bruožų išmanymas				
Logopedijos teorijos išmanymas ir praktiniai gebėjimai bei gebėjimas juos taikyti savo veikloje				
Gebėjimas teikti profesionalias konsultacijas vaikų tėvams ir specialistams, vaikų kalbos įvertinimo ir ugdymo klausimais				
Gebėjimas įvertinti kalbėjimo, kalbos ir komunikacijos sutrikimus bei praktiškai taikyti kalbos ugdymo sistemas.				

4. Jūsų nuomonė apie studentų gebėjimus pastebėtus praktikos laikotarpiu

<i>Teiginys</i>	<i>Taip</i>	<i>Iš dalies</i>	<i>Ne</i>
Rašo gerus planus kiekvienoms pratyboms, lanksčiai reaguoja į situacijas			
Studentai kūrybiškai, parengia ugdytiniams įvairių užduočių			
Studentai gamina geras priemones, reikalingas logopedinei praktikai			
Studentai sudomina mokinius savo vedamais pratyboms, įtraukia juos į aktyvų mokymąsi			
Studentai domisi ugdytinių pasiekimais, šiltai bendrauja su mokiniais			

5. Jūsų nuomonė apie logopedinės praktikos užduotis

<i>Praktikos užduotys</i>	<i>Taip</i>	<i>Iš dalies</i>	<i>Ne</i>
Daugelis užduočių padeda susipažinti su logopedo darbo specifika			
Pamokų protokolai ir analizės reikalingos tik pirmosiose praktikose pirmąją savaitę			
Planų rašymas padeda apgalvoti eigą bei užduotis			
Tyrimo kortelių pildymas padeda įsijausti į logopedo vaidmenį			
Pratybų vedimas padeda artimiau susipažinti su vaikais, išsiaiškinti jiems kylančias problemas bei rasti jų sprendimo būdus.			

6. Jums išskylantys sunkumai studentų praktikos metu

- Sunkiai sekėsi bendrauti su studentais.
- Studentai negeba bendrauti su ugdytiniais, todėl reikia pagalbos.
- Studentų praktikos metu nukenčia darbo kokybė.
- Dėstytojų dalyvavimas pratybose trikdo darbą.
- Patyriau studentų praktikos vertinimo problemų.
- Erzina dėstytojų kišimasis į pratybas.
- Jokių sunkumų nebuvo.

7. Kokia Jums yra praktikos nauda?

- Papildo jau turimas žinias, supažindina su naujovėmis.
- Suteikia kuravimo patirties.
- Leidžia pailsėti nuo darbo.
- Neteikia jokios naudos.
- Trukdo darbą.
- Studentai neatsakingi.

8. Kokių teorinių ir praktinių žinių bei gebėjimų stokoja studentai praktikos metu?

- Esminių žinių apie sutrikimus ir įveikimo specifiką.
- Žinių apie ugdymo procesą, principus, formas, metodus.
- Žinių apie kalbėjimo, kalbos ir komunikacijos sutrikimus, jų priežastis, klasifikaciją.
- Bendravimo ir bendradarbiavimo su kalbos, kalbėjimo sutrikimų turinčiais asmenimis bei jų artimaisiais gebėjimų.
- Gebėjimo atlikti logopedinį tyrimą
- Gebėjimo identifikuoti kalbėjimo, kalbos ir komunikacijos sutrikimus.
- Planuoti kasdienines pratybas.
- Nustatyti kalbos sutrikimo laipsnį.
- Rengti kalbos, balso grąžinimo ugdymo programas.
- Parinkti kalbos ir komunikavimo gebėjimų ugdymo būdus, užduotis (kalbinę medžiagą).
- Numatyti sutrikimo įveikimo galimybes, eigą.
- Analizuoti ir reflektuoti stebimas pratybas.

9. Studijų srities specialaus lavinimo dalykų reikalingumas logopedo praktikoje (darbe)

<i>Studijų srities specialaus lavinimo dalykai</i>	<i>Būtinai</i>	<i>Kartais reikalingos</i>	<i>Beveik nereikia</i>	<i>Niekada neprireikia</i>	<i>Neteko studijuoti</i>
Anglų kalba					
Darbai					
Informatika					
Kultūros istorija					
Neurologija					
Psichologija					
Specifinės mokymosi negalės					
Surdologija					
Tiflogologija					
Vertybių sistema visuomenėje					
Bendroji ir specialioji pedagogika					
Dailės didaktika					
Istorijos didaktika					
Logopedija					
Matematikos didaktika					
Pasaulio pažinimo didaktika`					
Filosofija					
Protinės raidos sutrikimai					
Fiziniai ir judėjimo sutrikimai					
Geografijos didaktika					
Lietuvių kalbos didaktika					
Vaikų raidos įvertinimas					
Gamtos didaktika					

10. Ką Jūs, kaip logopedas siūlytumėte pakeisti specialiosios pedagogikos (logopedijos) studijų programoje bei praktikoje?

.....

.....

.....

.....

ANKETA SPECIALIOSIOS PEDAGOGIKOS (LOGOPEDIJOS) STUDIJŲ STUDENTAMS

Gerbiamasis studente,

Jūsų asmeninė patirtis ir nuoširdūs atsakymai į anketos klausimus padės rašant magistro darbą „Specialiosios pedagogikos (logopedijos) studijų programos vertinimas logopedų požiūriu“. Šio tyrimo tikslas – išsiaiškinti, kaip logopedai vertina specialiosios pedagogikos (logopedijos) studijų programą ir atskleisti specialistų poreikius.

Prašome pažymėti atsakymo variantus atitinkančius Jūsų nuomonę ir/ar patirtį.

Dėkojame už supratingumą ir geranoriškumą.

*Tyrimą atlieka Šiaulių Universiteto Socialinės gerovės ir negalės studijų fakulteto
Specialiojo ugdymo koordinavimo specialybės
dieninio skyriaus II kurso magistrantė Renata Petreikytė.*

Atsakymus žymėkite

1. Jūsų studijų pasirinkimo motyvai (galimi keli variantai)

☐ Aukštojo mokslo siekimas
☐ Galimybė gauti darbą
☐ Noras būti naudingam
☐ Noras gerinti socialinę padėtį
☐ Meilė vaikams | ☐ Saviraiškos poreikis
☐ Polinkiai ir interesai
☐ Noras tapti pedagogu
☐ Šeimos tradicijos
☐ Neįstojimas į kitą specialybę |
|--|---|

2. Kokias logopedų kompetencijas reikėtų ugdyti studijų metais?

	<i>Vertinimas</i>	<i>Būtina</i>	<i>Neturiu nuomonės</i>	<i>Nebūtina</i>
<i>Kompetencijos</i>				
Gebėjimas bendrauti ir bendradarbiauti su asmenimis, grupe				
Gebėjimas analizuoti pedagoginius reiškinius, išvelgti jų priežastis ir problemas, jų vystymosi tendencijas				
Gebėjimas taikyti tradicinius ir aktyvius mokymo(si) metodus				

Gebėjimas įvertinti dabarties situaciją (privalumus, trūkumus, galimybes, pavojus)			
Gebėjimas padėti mokiniams pajusti savo veiklos prasmę, interesą veikti, taip tampant visą gyvenimą besimokantiems ir mąstantiems			
Gebėjimas iškelti konkrečius, išmatuojamus bei pasiekiamus ugdymo(si) tikslus.			
Gebėjimas remtis logopedijos mokslo principais			
Gebėjimas naudotis IT (kompiuterinio raštingumo pagrindai)			
Gebėjimas atlikti mokslinius tyrimus			

3. Kokius gebėjimus reikėtų ugdyti studijų metais?

<i>Vertinimas</i>	<i>Būtina</i>	<i>Neturiu nuomonės</i>	<i>Nebūtina</i>
<i>Gebėjimai</i>			
Vaiko kalbos tyrimas			
Kalbos, kalbėjimo ir komunikacijos sutrikimų nustatymas			
Surikimų įveikimo programų sudarymas			
Ugdymo programų adaptavimas ir modifikavimas			
Ugdytinių motyvacijos skatinimas			
Pedagoginės veiklos reflektavimas			
Pedagogų konsultavimas			
Tėvų konsultavimas			
Užsienio kalbos mokėjimas			

4. Pedagoginė praktika – tai galimybė ...

	<i>Taip</i>	<i>Iš dalies</i>	<i>Ne</i>
Susipažinti su logopedo darbo specifika			
Pritaikyti teorines žinias konkrečioje situacijoje			
Ugdyti bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžius			
Geriau pažinti ir įvertinti sutrikimus. Išanalizuoti turintiems sutrikimų kylančius sunkumus			
Išmokti planuoti logopedo darbą, sudarinėti programas			
Išmokti vesti logopedo pratybas			
Praktikos visiškai nereikalingos studentams			

5. Jūsų nuomonė apie logopedinės praktikos užduotis

<i>Praktikos užduotys</i>	<i>Taip</i>	<i>Iš dalies</i>	<i>Ne</i>
Daugelis užduočių padeda susipažinti su logopedo darbo specifika			
Pamokų protokolai ir analizės reikalingos tik pirmosiose praktikose			
Planų rašymas padeda apgalvoti užsiėmimo eigą bei užduotis			
Tyrimo kortelių pildymas padeda įsijausti į logopedo vaidmenį			
Užsiėmimų vedimas padeda artimiau susipažinti su vaikais, išsiaiškinti jiems kylančias problemas bei rasti jų sprendimo būdus			

6. Įvertinkite savo gebėjimus

<i>Gebėjimai</i>	<i>Nesuformuoti gebėjimai</i>	<i>Vidutiniai gebėjimai</i>	<i>Labai geri gebėjimai</i>
Planuoti pratybas (rengti pratybų planus)			
Organizuoti mokymą per pratybas			
Ugdyti ugdytinių motyvaciją			
Pildyti logopedo dokumentaciją			
Vertinti ugdytinių pasiekimus			
Sudaryti individualias ugdymo programas			
Bendrauti su asmenimis, turinčiais kalbos ir kalbėjimo sutrikimų			
Bendrauti ir bendradarbiauti su kitais specialistais			
Bendrauti ir bendradarbiauti su ugdytinių tėvais			

7. Patirti sunkumai praktikų metu

- Kilo sunkumų bendraujant su ugdytiniais
- Trūko praktinių ugdymo gebėjimų
- Trūko logopedo ir kitų specialistų pagalbos
- Trūko teorinių žinių
- Sunku buvo rengti pratybų planus
- Patyriau specialistų abejingumą bei nenorą padėti
- Nepatyriau jokių sunkumų

8. Kokių teorinių ir praktinių žinių stokojote praktikos metu?

- Esminių žinių apie sutrikimus ir įveikimo specifiką.
- Žinių apie ugdymo procesą, principus, formas, metodus.
- Žinių apie kalbėjimo, kalbos ir komunikacijos sutrikimus, jų priežastis, klasifikaciją.
- Žinių apie bendravimą ir bendradarbiavimą su ankstyvojo kalbos, kalbėjimosutrikimū turinčiais asmenimis bei jų artimaisiais.
- Atlikti logopedinį tyrimą
- Gebėjimo identifikuoti kalbėjimo, kalbos ir komunikacijos sutrikimus.
- Planuoti kasdienes pratybas.
- Nustatyti kalbos sutrikimo laipsnį.
- Rengti kalbos, balso grąžinimo ugdymo programas.
- Parinkti kalbos ir komunikavimo gebėjimų ugdymo būdus, užduotis (kalbinę medžiagą).
- Numatyti sutrikimo įveikimo galimybes, eigą.
- Analizuoti ir reflektuoti stebimas pratybas.

9. Studijų srities specialaus lavinimo dalykų reikalingumas logopedo praktikoje (darbe)

<i>Studijų srities specialaus lavinimo dalykai</i>	<i>Būtinai</i>	<i>Kartais reikalingos</i>	<i>Beveik nereikia</i>	<i>Niekada neprireikia</i>	<i>Neteko studijuoti</i>
Anglų kalba					
Darbai					
Informatika					
Kultūros istorija					
Neurologija					
Psichologija					
Specifinės mokymosi negalės					
Surdologija					
Tiflogologija					
Vertybių sistema visuomenėje					
Bendroji ir specialioji pedagogika					
Dailės didaktika					
Istorijos didaktika					
Logopedija					
Matematikos didaktika					
Pasaulio pažinimo didaktika`					
Filosofija					
Protinės raidos sutrikimai					
Fiziniai ir judėjimo sutrikimai					
Geografijos didaktika					
Lietuvių kalbos didaktika					
Vaikų raidos įvertinimas					
Gamtos didaktika					

10. Ką Jūs, kaip būsimasis logopedas siūlytumėte pakeisti specialiosios pedagogikos (logopedijos) studijų programoje bei praktikoje?

.....

.....

.....

.....

LOGOPEDO PRAKTIKOS INSTRUKCIJA

Socialinės gerovės ir negalės studijų fakulteto dieninio skyriaus III kurso 6 semestro studentai atlieka 6 savaičių (neakivaizdininkai – 3) logopedo praktiką Švietimo ir mokslo, Sveikatos apsaugos, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijoms priklausančiose įstaigose. Studentai dirba su įvairaus amžiaus asmenimis, turinčiais kalbos ir komunikacijos sutrikimų.

Praktikos uždaviniai:

1. Įtvirtinti kalbos ir komunikacijos sutrikimų turinčiųjų tyrimo, įvertinimo, išvados formulavimo įgūdžius.
2. Susipažinti su logopedo darbo organizavimu įvairaus profilio ugdymo, gydymo bei globos įstaigose.
3. Mokyti sudarinėti kalbos ir komunikacijos sutrikimų įveikimo individualias programas.
4. Planuoti kasdienes pratybas, įgyti praktinio darbo įgūdžius.
5. Įtvirtinti stebimų pratybų analizės bei vestų pratybų refleksijos įgūdžius.

Praktikos eiga

Pas vieną logopedą (1 etatas) praktiką atlieka 2 studentai (t.y. kiekvienam tenka po 0,5 etato). Praktikos metu studentai kasdien dirba **6 valandas: 4 val. veda bei stebi pratybas; 2 val. skiriamos aptarimui ir kitos dienos darbui pasirengti.**

Pirmąsias **3-5 dienas** praktikantai **stebi ir analizuoja logopedo vedamas pratybas**, susipažįsta su logopedo kabinetą lankančiųjų kalbos ir komunikacijos sunkumais, vedama dokumentacija, esančiomis vaizdinėmis ir techninėmis priemonėmis bei didaktine medžiaga. Išanalizuoja sudarytas darbo programas, ruošiasi pratyboms.

Likusį laiką studentai tiria pasirinktų asmenų kalbą, komunikaciją ir atlieka visą logopedo darbą:

- rengia planus pratyboms (formuluojami tikslai turi būti funkcionalūs, konkretūs ir pasiekiami);
- veda logopedines pratybas;
- dalyvauja specialistų komandos veikloje;
- kartu su logopedu bendradarbiauja su ugdytinių tėvais ir artimaisiais;
- konsultuoja kitus darbuotojus kalbos ir komunikacijos ugdymo klausimais;
- pildo reikiamą dokumentaciją;
- rengia priemones logopedinėms pratyboms.

Kai vienas praktikantas veda pratybas, kitas studentas stebi ir analizuoja jas. Jei pas logopedą praktiką atlieka vienas studentas, jis stebi bei analizuoja logopedo darbą.

Analizuodamas stebėtas pratybas studentas gali aptarti:

- ☉ visų pratybų dalių tikslingumą, seką, trukmę, atsižvelgiant į individualius ugdytinių poreikius, pratybų temą, tikslus;
- ☉ kalbinės medžiagos tikslingumą, sudėtingumą, apimtį, pateikimo seką, įdomumą ugdytiniams;
- ☉ vaizdinių priemonių, didaktinės medžiagos, žaidimų taikymą, tinkamumą situacijai, estetiškumą;
- ☉ logopedo (praktikanto) kalbą (aiškumas, taisyklingumas, tempas, gyvumas, raiškumas);
- ☉ logopedo (praktikanto) bendravimo gebėjimus;
- ☉ pateikti savirefleksijas.

Praktikos pabaigoje studentas apibendrina praktiką ir rašo atliktos praktikos analizę, kurioje pademonstruoja savirefleksijos (savistabos, savianalizės), kritinio bei kūrybinio mąstymo gebėjimus.

Apibendrinamas atliktą praktiką studentas gali vadovautis šiais klausimais:

- ☉ kuo papildžiau žinias apie komunikacijos sutrikimus, dažnumą, ypatingus sutrikimų atvejus;
- ☉ kuo praturtėjo kalbos įvertinimo, individualių programų sudarymo, logopedo pagalbos teikimo žinios ir praktiniai įgūdžiai;

- ☉ kaip praktikos metu pasikeitė mano samprata apie įvairius kalbos ir komunikacijos sutrikimus turinčiuosius, sutrikimų įveikimo galimybes;
- ☉ kokių sunkumų kilo vertinant kalbą ir komunikaciją bei kitus gebėjimus, parenkant kalbos ir bendravimo ugdymo užduotis, organizuojant pratybas, sudarant ir vykdant programas, bendradarbiaujant su specialistais, tėvais;
- ☉ ką praktikos metu patyriau; kokios žinios, gebėjimai, nuostatos, asmenybės savybės svarbiausios logopedui. *Ką dar svarbu išmokti, išsiugdyti?*

Praktikos dokumentacija

Pasibaigus praktikai *per 1 savaitę* studentas į Specialiosios pedagogikos katedrą (216 kab.) pristato:

1. Trijų skirtingus sutrikimus (rinolaliją, dizartriją, dislaliją, neišplėtotą kalbą, mikčiojimą ir kt.) turinčiųjų kalbėjimo, kalbos, komunikacijos tyrimo korteles (ministerijų patvirtintas sutrikimų įvertinimo schemas), užpildytas remiantis Gaulienės, Giedrienės, Grikainienės „Kalbos tyrimo“ užduotimis ir kt. Rinolalijos, dizartrijos, mikčiojimo ir pan. atvejais pateikiami ir papildomi duomenys.
2. Trijų pratybų su skirtingus kalbos ir komunikacijos sutrikimus turinčiais asmenimis, **išplėstinius planus**, kuriuose turėtų aiškiai atsispindėti užduotys, žaidimai, kalbinė medžiaga (žodžiai, eilėraščiai, pasakos ir kt.). Vaizdinės priemonės aprašomos arba pateikiama schema. Planai parengiami atskirai.
3. Dokumentų rinkinį, kurį sudaro: asmenų, kuriems logopedas teikia pagalbą, sąrašas (žr. 1 lentelę); ugdytinių grupės, pratybų tvarkaraštis, nepublikuotos darbo programos.
4. Stebėtų logopedo vestų pratybų analizės.
5. Logopedo parašu patvirtintus studento vestų pratybų planus (taip pat būtina nurodyti pratybų datą, ugdytinio amžių, logopedinę išvadą).
6. Logopedinės praktikos knygelę, kurioje pateikiama praktikanto darbo charakteristika, siūlomas praktikos įvertinimas. Charakteristika turi būti patvirtinta įstaigos vadovo parašu ir herbiniu antspaudu.
7. Atliktos praktikos analizę.

Praktikos vertinimas

Praktika vertinama atsižvelgiant į tai, ar praktikos dokumentacija atitinka instrukcijoje nurodytus reikalavimus. Taip pat į:

- parengtų pratybų planų kokybę (ar tinkamai suformuluoti tikslai, ar jie siejasi su pratybų turiniu);
- vestų pratybų kokybę (atsižvelgiant į logopedo įvertinimą);
- pratybų analizių kokybę (reflektyvumas, kritiškumas/savikritiškumas vertinant pratybų veiklą, savo patyrimą ir pan.);
- gebėjimą atlikti kalbos ir komunikacijos įvertinimą ir užpildyti atitinkamas kalbos įvertinimo korteles.

1 lentelė

Asmenų, lankančių logopedines pratybas, sąrašas (pavyzdys)

Eil. Nr.	Pavardė, vardas	Amžius	Grupė, klasė	Išvada apie kalbos sutrikimą	Kalbos būklė logopedinės praktikos pradžioje
1.	Jonaitis Petras	8 m.	2 kl.	Disgrafija (nurodyti rūšį)	Tartis taisyklinga, tačiau rašydamas painioja šnypščiamąsias bei švilpiamąsias priebalses, dažnai praleidinėja raides, daro daug nefonetinių klaidų.
2.	Klimas Algis	10 m.	4 kl.	Mikčiojimas (nurodyti rūšį)	Yra situacinės kalbos įgūdžiai, tačiau sklandžiai kalba tik logopediniame kabinete.

Savirefleksijų turinio lentelė

<p>Kuo papildžiau žinias apie komunikacijos sutrikimus, dažnumą, ypatingus sutrikimų atvejus;</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Susipažįstant su vaikų kalbos kortelėmis pagilinau žinias apie kiekvieną sutrikimą, pvz., dislaliją, kalbos neišsivystymą bei sulėtėjusią kalbos raidą. Išsiaiškinau, logopedės padedama, kokios būdingiausios tarimo, žodyno, rišliosios kalbos klaidos būdingos būtent tiems vaikams, su kuriais dirbau. ▪ Pastebėjau, kad dauguma mokinių turi ne vieną, bet kelias kalbos ir komunikacijos problemas: nežymų kalbos neišsivystymą turintis vaikas turi silpna foneminę klausą, netaisyklingai taria kai kuriuos garsus ir pan.
<p>Kuo praturtėjo kalbos įvertinimo, individualių programų sudarymo, logopedo pagalbos žinios ir praktiniai įgūdžiai;</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Šios praktikos metu savo žinių „bagažą“ papildžiau man, kaip būsimai logopedei (pedagogei), labai naudinga informacija. Sužinojau, kokius mokymo metodus geriausia taikyti kiekvienam sutrikimui, kaip atskirti naudingą informaciją teikiamą vaikams. ▪ Praktikos metu, ypatingai praturtėjo mano individualių programų sudarymo įgūdžiai, supratau, jog labai svarbu vaikams parinkti kuo įvairesnes ir įdomesnes užduotis. Svarbu sutelkti dėmesį ne tik į tam tikras kalbą lavinančias užduotis, bet ir į žaidimus, pokalbius. ▪ Labai svarbu numatyti tinkamą programą skirtingiems sutrikimams įveikti. Be to, labai svarbu atsižvelgti į vaikų charakterio ypatybes, reikia pakankamai turėti psichologijos žinių. Vieni vaikai judrūs – jiems nuolat reikia priminti, kad susikauptų, nesiblaškytų, kiti – lėti, jiems reikia skirti daugiau laiko užduoties atlikimui. ▪ Parengti pratybų planai – leidžia tinkamai suplanuoti pratybų laiką ir pasiekti reikiamų rezultatų. Labai svarbu pratybų metu panaudoti kuo įvairesnių veiklos būdų: žaidimus, vaidybinius elementus, kryžiažodžius.

<p>Kaip praktikos metu pasikeitė mano samprata apie įvairius kalbos ir komunikacijos sutrikimus turinčiuosius, sutrikimų įveikimo galimybes;</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mano samprata apie anksčiau minėtus sutrikimus pasikeitė į gerąją pusę. Anksčiau aš maniau, kad vaikai turintys kalbos neišsivystymą visai arba labai mažai kalba. Bet kaip parodė praktika, vaikai gali gana rišliai ir gražiai pasakoti. ▪ Šioje praktikoje sužinojau, kad šie vaikai yra labai protingi ir įdomūs, tik kartais jiems kyla sunkumų norint išreikšti savo mintis, norus ar jausmus. ▪ Praktikos metu mano supratimas pasikeitė tik tuo aspektu, kad visi jie pasirodė sunkiai įveikiami. Anksčiau apie logopedines pratybas galvodavau, kaip apie vizitą pas gydytoją. Tačiau dabar matau, kad įveikiant visus sunkumus reikia darbo. Visų pirma reikia įdiegti vaikui ir jo šeimai, kad gerų rezultatų galima pasiekti tik sistemingu ir nuoširdžiu bei sunkiu darbu, o ne vaistais ar panašiai. Tai padaryti labai sunku, nes visi tikisi greitų rezultatų.
<p>Kokių sunkumų kilo vertinant kalbą ir komunikaciją bei kitus gebėjimus, parenkant kalbos ir bendravimo ugdymo užduotis, organizuojant pratybas, sudarant ir vykdančias programas, bendradarbiaujant su specialistais, tėvais;</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pradėjus pačiai vesti užsiėmimus, didžiausi sunkumai išskildavo rašant planus ir įsivaizduojant būsimą pamokėlę, kai turėdavo ateiti skirtingų klasių mokiniai, kurie mokosi visai skirtingas temas. ▪ Praktikos metu sunkumų kilo vertinant kalbą ir komunikaciją. Vien tik tai teorinių žinių šioje srityje nepakanka. ▪ Šiek tiek buvo kilę sunkumų pildant kalbos korteles, tačiau logopedė viską puikiai paaiškino ir pildant kitas, jokių sunkumų nebekilo. ▪ Buvo sunku išlaikyti vaikų dėmesį visų pratybų metu. ▪ Tiriant vaikus pagal kalbos įvertinimo korteles sudėtingiausia buvo nustatyti diagnozę. Tekdavo vėl versti po užrašus ir taip nustatyti diagnozę. ▪ Sunkiausia buvo rodyti liežuvio lavinimo pratimus, bei atlikti masažą. ▪ Manau, kad į visą šią veiklą labai svarbu yra įtraukti ir vaikų tėvus. Kuo anksčiau pradėti su jais bendrauti, aptarti mokymosi rezultatus. Pateikti tėvams rekomendacijas, kaip jie galėtų padėti savo vaikams.

Ką praktikos metu patyriau; kokios žinios, gebėjimai, nuostatos, asmenybės savybės svarbiausios logopedui. Ką dar svarbu išmolti, išsiugdyti?

- Manau, kad logopedas turi būti daugiau draugas vaikams, o ne už jį „aukštesnis“ asmuo.
- Supratau, kad turiu tobulėti, nestovėti vietoje, mokytis iš savo ir kitų žmonių patyrimo, kelti savo profesinį žinių lygį.
- Būti savo srities specialistu, reikia nuolat domėtis savo sritimi, lankytis seminaruose, kelti savo kvalifikaciją.
- Dar labai svarbios savybės – meilė, pagarba vaikams, reikia žinoti vaikų teises.
- Svarbiausias logopedo asmenybės savybės yra kruopštumas, vaizduotė, sugebėjimas sudominti. Svarbu išmolti bendradarbiauti su vaiku, padėti jam ir jo šeimos nariams suvokti, kaip svarbu yra lankyti logopedines pratybas, kokia nauda yra iš jų. Logopedas turi išsiugdyti kantrybę, pastabumą, bei, kas svarbiausia, mylėti savo darbą.
- Logopedas turi nuolat domėtis naujausia pedagogine, spec.pedagogine, logopedine literatūra, dalyvauti įvairiuose specialiųjų pedagogų ir logopedų metodiniuose renginiuose, kaupti metodinę medžiagą, gaminti priemones.
- Logopedas turi sugebėti diferencijuoti užduotis, pritaikyti kiekvienam pagal jo sugebėjimus.
- Svarbiausios logopedo asmenybės savybės manau yra meilė ir noras padėti vaikams, empatija, supratingumas ir kt.
- Manau, kad būtų dar svarbu išmolti sudaryti individualias mokinių kalbos ugdymo programas (pačiai praktikos metu neteko sudarinėti, nes jos jau šioms mokiniams yra parašytos).
- Logopedas turi būti ne griežtas mokytojas vaikams, bet juos suprantantis ir norintis padėti asmuo. Jo pareiga pataisyti vaiko komunikacijos sutrikimus, panaikinti juos ir suteikti vaikui pasitikėjimo savimi, jog jis nėra išskirtas iš aplinkinių vaikų ar kaip nors kitaip koneveikiamas.